

Plaguetes

de

MEMÒRIES D'UN TEMPS (II)

Una època de canvis imperceptibles
(1824-1843)

Pere Fullana Puigserver

AJUNTAMENT D'ALGAIDA

*Història
i Cultura*

14

Plaguetes

d'Història i Cultura

MEMÒRIES D'UN TEMPS (II)

Una època de canvis imperceptibles
(1824-1843)

Pere Fullana Puigserver

AJUNTAMENT D'ALGAIDA

NÚMERO 14

ALGAIDA, MAIG DE 2002

© del text: Pere Fullana Puigserver
© de les fotografies: Gabriel Munar «Riu»
© de l'edició: Ajuntament d'Algaida, 2002
Edició digital dins la *Col·lecció Binària*: Setembre, 2019

Edició a cura de la Biblioteca Municipal d'Algaida
Coordinació de l'edició i maquetació: Bartomeu Sales Mascaró

AJUNTAMENT D'ALGAIDA
C/ del Rei, 6. 07210 Algaida (Illes Balears)
Tel.: 971 12 50 76 - Fax: 971 12 50 44
ajuntament@ajalgaida.net
http://www.ajalgaida.net

Impressió: Grafimut, Lluçmajor
Dipòsit Legal: PM- 1.165-2000
I.S.S.N.: 1136-4531

TAULA

PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ	7
I. ALGAIDA DURANT LA SEGONA RESTAURACIÓ ABSOLUTISTA O DÈCADA OMINOSA (1823-1833)	9
1.1. EL CONTEXT HISTÒRIC	9
1.2. EL PERSONAL POLÍTIC DE L'AJUNTAMENT D'ALGAIDA	11
1.2.1. ELS BATLES	12
1.2.2. ELS REGIDORS	13
1.2.3. SÍNDICS PERSONERS I DIPUTATS DEL COMÚ	14
1.2.4. ALTRES CÀRRECS MUNICIPALS	15
1.3. LA REPRESSIÓ POLÍTICA	16
1.4. LA VIDA QUOTIDIANA	19
1.4.1. L'ECONOMIA	19
1.4.2. L'ESGLÉSIA	21
1.4.3. L'ENSENYAMENT	22
1.4.4. LA SANITAT	23
1.4.5. LES OBRES PÚBLIQUES	24
1.4.6. L'ORDRE PÚBLIC	26
2. ALGAIDA DURANT LA MINORIA D'EDAT D'ISABEL II (1833-1843)	29
2.1. EL CONTEXT HISTÒRIC	29
2.2. ELS PROTAGONISTES POLÍTICS	31
2.2.1. ELS BATLES I ELS TINENTS DE BATLE	34
2.2.2. ELS REGIDORS	37

2.2.3. DIPUTATS DEL COMÚ, SÍNDICS PERSONERS I PROCURADORS SÍNDICS.....	39
2.2.4. ALTRES FUNCIONARIS MUNICIPALS.....	39
3. LA VIDA QUOTIDIANA A ALGAIDA.....	41
3.1. L'ECONOMIA.....	41
3.2. L'ESGLÉSIA.....	43
3.3. BENEFICÈNCIA.....	49
3.4. LA SANITAT.....	50
3.5. EDUCACIÓ.....	54
3.6. SERVEIS I EDIFICIS PÚBLICS.....	59
3.7. L'ORDRE PÚBLIC.....	60
ÍNDEX ONOMÀSTIC	63

TAULA D'IL·LUSTRACIONS

1. Signatures de l'Acta de la Sessió Plenària de 1825	14
2. Signatures d'un document de 1826	20
3. Signatures corresponents a l'any 1929	25
4 i 5. Ofici dirigit al Batle Reial de l'Ajuntament d'Algaida (1833).....	31
6. Possessió de Son Reus de Randa. Fotografia de Gabriel Munar ..	36
7. Signatures d'una acta de l'any 1840	38
8. Creu de la Ribera. Fotografia de Biel Munar	58

PRESENTACIÓ

L'ABRIL DE 1996 L'AJUNTAMENT D'ALGAIDA INICIÀ la publicació de les *Plaguets d'Història i Cultura* amb la voluntat de posar a l'abast dels ciutadans tota una sèrie de reculls literaris i de treballs de recerca, en un format pràctic i assequible, que fossin una eina més per divulgar la tasca dels investigadors i els aspectes culturals dels nostres pobles.

Des d'aquell primer número fins a aquest que tenim dins les nostres mans, hem pogut gaudir de les obres del Certamen Literari de Castellitx, aprofundir en la història, la etnologia i la geografia de Pina, divertir-nos amb narracions i rondalles, redescobrir les nostres publicacions periòdiques i, també, delectar-nos amb la història recent de la nostra vila.

La plagueta que avui presentam incideix sobre aquest darrer punt. És un recull que inclou dos capítols sobre la història contemporània d'Algaida: Algaida durant la segona restauració absolutista (1823-1833) i Algaida durant la minoria d'edat d'Isabel II (1833-1843), que, curiosament, ha preparat Pere Fullana Puigserver a partir de la investigació directa de la documentació de l'Arxiu Municipal. Aquest treball, amb el títol genèric *Memòries d'un temps II. Una*

època de canvis imperceptibles, és la continuació del treball publicat fa dos anys en el qual l'autor iniciava una aproximació a la història del segle XIX, una època molt més propera del que ens podem imaginar en un primer moment, escassament estudiada i que, sens dubte, ens cal conèixer millor per entendre el present.

Amb el desig de poder gaudir properament de nous capítols, només em resta agrair a Pere Fullana la tasca que constantment ha dut i du a terme per divulgar i posar a l'abast de tots els ciutadans el panorama històric, social i cultural del nostre municipi i encoratjar els joves, i totes les persones, perquè emprenguin o continuïn noves línies de recerca en tots els àmbits. Les Plagueses esperen els seus treballs i, tots nosaltres, també.

Pere Sales Mascaró

REGIDOR D'EDUCACIÓ CULTURA I ESPORTS

INTRODUCCIÓ

EN LA PRIMERA PLAGUETA, PUBLICADA EL 2000, iniciàvem el recorregut pel segle XIX algaidí, tot manifestant que amb aquelles pàgines volíem donar a conèixer les primeres etapes de la història contemporània d'Algaida. En aquell primer lliurament descrivírem els quatre primers capítols del vuit-cents. Ara, amb aquesta nova publicació, seguim fidels als nostre objectiu de continuar posant fites a la nostra història. Ho feim publicant **dos capítols nous**, elaborats com els anteriors a partir de la rica i valuósissima documentació municipal.

Aquestes pàgines representen una petita passa endavant. Un pas cap al coneixement més precís del nostre passat més immediat. Un avenç per anar bastint la nostra història, per gaudir-la i per assimilar-la. Un compromís amb el poble, amb allò que som i amb allò que voldríem ésser. Òbviament aquesta no és la història d'Algaida d'aquestes èpoques. És, únicament i exclusiva, una pinzellada, un esborrany d'allò que un dia, segurament no molt llunyà, es convertirà en la publicació d'una història contemporània d'Algaida.

Aquesta plagueta està escrita sense massa pretensions, però carregada d'illusió, perquè està feta amb el cor del que estima allò que fa,

amb el seny de qui sap que navega enmig d'una mar difícil i amb el rigor de qui ha tractat sempre de ser fidel a la documentació.

Finalment, només un petit consell. Llegiu aquestes pàgines tractant de comprendre que aquesta és l'època dels nostres rebesavis, una història molt més pròxima d'allò que ens pot semblar a primera vista. Estic ben segur que molts de vosaltres hi sabreu identificar amb facilitat els vostres avantpassats més immediats. Observau-los en el seu temps, contempleu-los en unes èpoques atzaroses, però mai no penseu que el seu temps era ni millor ni pitjor que el nostre. Era el seu i necessitam conèixer-lo, perquè hauríem de voler saber qui som i on volem anar.

Aquests vint anys que avui vos presentam són, i perdonau la reiteració, una continuació, però també una garantia que aquest serial no s'acabarà, almenys si depèn de nosaltres i de la bona voluntat i disposició que sempre ha manifestat l'Ajuntament d'Algaida.

Pere Fullana Puigserver

I

ALGAIDA DURANT LA SEGONA RESTAURACIÓ ABSOLUTISTA O DÈCADA OMINOSA (1823-1833)

I.1. EL CONTEXT HISTÒRIC

L'abril de 1823, l'exèrcit dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, enviat per la Santa Aliança, travessà els Pirineus. Aquest exèrcit estranger, amb l'ajut d'un contingent de Voluntaris Reialistes espanyols, partidaris de l'absolutisme polític, ben aviat derrotaren l'exèrcit liberal que defensava l'ordre establert i el sistema constitucional. Ferran VII —que havia demanat ajuda a l'exterior— recuperà el poder absolut i potencià un model polític antiliberal, antidemocràtic i de repressió. S'inicià, així, una etapa de deu anys coneguda com a Dècada Ominosa (1823-1833) —des de la restauració del model polític de l'Antic Règim fins a la mort del monarca—, caracteritzada pel retorn o restauració de l'absolutisme. Durant aquests anys, un nombre significatiu de fun-

cionaris, molts professionals liberals i càrrecs polítics del Trienni Liberal van sofrir processos de «depuració», molts liberals hagueren d'exiliar-se i el protagonistes del Trienni anterior patiren tota casta de vexacions. Entre els exiliats més il·lustres, s'ha de destacar l'algaidí Miquel Salvà Munar, un prevere liberal compromès amb les institucions públiques, com a secretari que havia estat de la Diputació Provincial.

La repressió antiliberal procedia de les instàncies oficials, però també del terror exercit pels reialistes, enemics de la Constitució. A les Balears, concretament, l'arribada de la flota francesa va ser rebuda amb incendis i saqueigs de les propietats i les cases dels liberals i xuetes, i s'hi establí una nova intendència de policia. No obstant això, els deu anys que transcorregueren entre 1823 i 1833 suposaren una reformulació de les actituds polítiques, tant per part dels liberals com de la monarquia mateixa i de sectors amplis de la noblesa. Havien fet fracassar el sistema constitucional, però no podien barrar el pas a la modernitat.

Aquest període va ser també de reforma, sobretot perquè suposà el final del Tribunal de la Inquisició, s'inicià una tímida reorganització dels gremis i es permeté la lliure circulació del comerç. Tanmateix, la feblesa de la monarquia, la divisió dels grups reformistes i la desavenença interna de l'absolutisme impediren l'èxit dels programes revisionistes. Fins i tot l'oposició apostòlica —el sector polític, social i religiós més ultraabsolutista— ben aviat s'organitzà en societats secretes i conspirà contra la pròpia monarquia absolutista de Ferran VII. La Guerra del Malcontents va ser promoguda, en bona part, per la noblesa més ultramuntana i pel clergat rural en desacord amb una política que consideraven excessivament dèbil i poc decidida.

Per altra banda, els liberals, en gran part a l'exili des de 1823, conspiraven contra la monarquia absolutista i cercaven enderrocar Ferran VII. La conspiració mallorquina de 1831 és un exemple més d'un allau d'intents frustrats, arreu de l'estat, de desgastar la monarquia, un dels

quals —el més emblemàtic— en fou el de Torrijos, el desembre de 1831. No obstant això, grups liberals cercaven pactar amb els sectors reformistes de l'absolutisme, cada cop més descollocats per la intransigència dels seguidors del pretendent Don Carles, coneguts com a carlistes. Un nou govern tímidament aperturista, presidit per Ceán Bermúdez decretà l'amnistia i cercà una certa aproximació al liberalisme.

A la mort de Ferran VII el carlisme optà decididament per la violència i l'estat hagué de tancar files al voltant de la reina regent i la Princesa d'Astúries, la futura Isabel II. Els partidaris de la futura reina Isabel eren coneguts popularment com isabelins.

1.2. EL PERSONAL POLÍTIC DE L'AJUNTAMENT D'ALGAIDA

El novembre de 1823 es constituí un govern municipal de transició i es restablí el govern absolutista en l'administració local, amb elements que, com s'afirmava en la terminologia de l'època, havien donat proves d'amor a la religió i a la monarquia, i no havien estat involucrats amb el sistema constitucional, ni estaven «contaminats» de liberalisme. El consistori municipal es constituí, tal i com havia succeït el 1814, segons el Reial Acord de 26 de setembre de 1803. L'estat pretenia restaurar el vell sistema polític de l'Antic Règim i novament eliminava les institucions, com ara les diputacions, que s'havien creat a l'empara de la Constitució de 1812. Com a conseqüència d'això es restaurava el sistema municipal tradicional amb un batle, quatre regidors, un síndic personer i un o dos diputats del comú, nomenats anualment pel Reial Acord, a partir de les ternes que presentava el consistori mateix. Generalment, aquest proposava les ternes el mes de novembre i

el desembre es feien els nous nomenaments. Els càrrecs eren anuals. El canvi de consistori es duia a terme a l'inici del mes de gener.

Aquesta situació es mantingué des de novembre de 1823 fins el novembre de 1832, tot coincidint amb l'apertura política que es derivà a la mort de Ferran VII, com a conseqüència de la radicalització dels sectors més ultraabsolutistes. Així, el 29 de novembre de 1832 es promulgà una Reial Ordre que contemplava l'amnistia política als represaliats i exiliats de 1824 i suspenia l'elecció del nou consistori, tot i que ja s'havien presentat les ternes. El consistori de 1833 prengué possessió el mes d'abril. A Algaida, el 2 de març de 1833 es reuní el consistori de 1832, juntament amb un grup d'electors format pels majors contribuents de la localitat, format per Pere Antoni Mulet, Francesc Socias, Miquel Trobat, Guillem Munar, Rafel Sastre, Llorenç Pujol, Jaume Gener i Gabriel Roig.

La transició política de l'absolutisme al liberalisme en els àmbits rurals, concretament a Algaida, era protagonitzada sobretot pels majors contribuents, la majoria dels quals propietaris de possessions significatives. En aquest grup hi havia liberals significats, com ara Guillem Munar, però també simpatitzants de l'absolutisme i possiblement del carlisme, com ara Rafel Sastre.

1.2.1. ELS BATLES

Els batles durant aquests deu anys foren Bartomeu Oliver (1823), Antoni Garau (1824), Guillem Sastre (1825), Joan Reus (1826 i 1832), Joan Baptista Mayol (1827), Pere Joan Ribes (1828), Llorenç Pujol (1829), Mateu Ribes (1830 i 1833) i Bartomeu Company (1831). Mateu Ribes dimití el 4 de juny de 1833, com a conseqüència del canvi de règim, i va ser elegit per substituir-lo Francesc Socias. El 1826, s'anomenà, també, Bartomeu Oliver Massanet com a tinent de bayle reial.

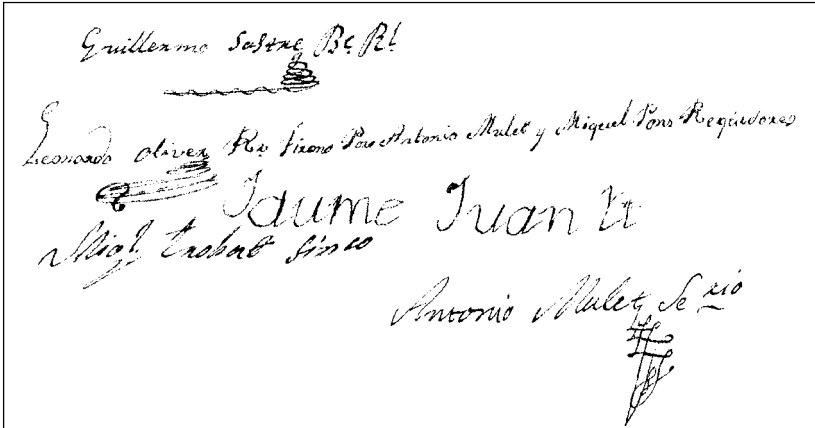
Dels nou batles que hi hagué durant el decenni, cap no ho havia estat durant la primera restauració absolutista (1814-1820) i persisteix el dubte sobre si Llorenç Pujol, batle el 1829, era el mateix que ja ho havia estat entre 1798 i 1800. En qualsevol cas, sembla clar que els anys vint es produí un relleu generacional en el sector conservador —absolutista o reialista— a nivell local. Persistí el poder de les mateixes famílies, la majoria de les quals vinculades sobretot amb la propietat de la terra.

1.2.2. ELS REGIDORS

Per altra banda, els regidors foren: Bartomeu Amengual «Raió» (1823 i 1827), Agustí Garcias (1823 i 1831), Miquel Tomàs (1823, 1832), Gabriel Garcias (1823, 1830), Miquel Puigserver (1824, 1831), Pedro A. Munar (1824), Gregori Andreu (1824, 1833), Antoni Sastre (1824), Leonard Oliver (1825), Antoni Mulet (1825, 1830), Miquel Pons (1825), Jaume Juan (1825 i 1830), Guillem Mut (1826), Francesc Sastre (1826 i 1832), Joan Servera (1826 i 1828), Bernat Oliver (1826 i 1829), Joan Amengual (1827), Jaume Gener (1827), Pere Joan Mulet (1827), Pere Joan Vanrell (1828), Leonard Barceló (1828), Joan Socias (1828, 1830), Miquel Mulet (1829), Miquel Tomàs Diego (1829), Joan Jaume Seguí (1829), Joan Janer (1831), Felip Coll (1831), Antoni Oliver (1832), Joan Montblanch (1833), Antoni Garau (1833) i Sebastià Fiol (1833). La manca de fonts per conèixer la composició del consistori algaidí durant la primera restauració ens ha impedit, fins ara, qualsevol comparació mínimament fiable entre les dues èpoques marcades per l'absolutisme. Sabem que hi havia quatre regidors i que ostentaren aquest càrrec 32 algaidins, 12 dels quals ho foren en dues ocasions, però mai en anys consecutius. La majoria dels que ocuparen el consistori durant els primers anys de la restauració, com és ara entre 1823 i 1824, re-

petiren al final d'aquell període segurament per reforçar el sistema en una conjuntura d'afebliment manifest.

1. Signatures de l'Acta de la Sessió Plenària de 20 de juny de 1825. «Guillermo Sastre B[at]e R[e]ia]; Leonardo Oliver R[egido]r Firmo por Antonio Mulet y Miguel Pons Regidores; Jaume Juan; Migu[e]l Trobat Sin[di]co; Antonio Mulet Se[creta]rio».

1.2.3. SÍNDICS PERSONERS I DIPUTATS DEL COMÚ

Pel que fa a la resta de càrrecs municipals, Antoni Oliver (1823 i 1827), Miquel Cerdà (1824), Miquel Trobat (1825, 1828 i 1831), Pere Joan Ribes (1826), Lleonard Oliver (1829), Miquel Solivellas (1830), Miquel Munar (1832) i Antoni Cerdà (1833) foren els síndics personers; mentre Francesc Pou (1823 i 1827), Joan Rigo (1824), Miquel Cerdà (1825), Joan Capellà (1825), Rafel Juan (1826, 1832), Francesc Mulet (1827 i 1828), Jaume Juan (1828), Miquel Jordà (1829), Verdera (1830), Joan Amengual (1831, 1832), Miquel Mulet (1833) i Joan Oliver (1833) exerciren com a diputats del comú.

1.2.4. ALTRES CÀRRECS MUNICIPALS

Durant aquests anys hi hagué diversos canvis a la secretaria de l'Ajuntament. Antoni Mulet —militar de professió—, que va ser secretari del 1823 al 1827, el 1826 va ser destinat a Maó i, provisionalment nomenà un substitut perquè el secretari titular no podia atendre les seves obligacions a Algaida. Aquell sistema no funcionà i el gener de 1827, Jaume Arrom va ser designat interinament secretari substitut; però el mes de febrer era promogut provisionalment secretari el regidor primer Joan Amengual. Finalment, aquell any va ser elegit definitivament Llorenç Oliver Pujol. Recordem que el secretari municipal Pere Ramon Cardell, que havia sofert un consell de guerra, havia estat deportat, depurat com a funcionari municipal i impedit d'ocupar aquell càrrec, fins al punt que se n'havia elegit un altre com a titular.

Fins el 1824, el notari Gabriel Oliver Munar, fill d'Antoni Oliver de Son Llubí, exercí com a escrivà municipal, però aquell any va ser depurat a causa de la seva participació activa i pública durant el Trienni Liberal. Arran d'aquests succeïts, l'ajuntament el 1824 no tenia ni escrivà reial ni notari públic. Com a conseqüència d'això, es demanà que el notari Jaume Salvà passàs a Algaida per complir aquestes obligacions (30 octubre de 1824). L'ajuntament féu un contracte al notari Salvà l'11 gener de 1825 i el 1828 va ser nomenat notari públic de la vila d'Algaida, en lloc de Bartomeu Ribas, suposadament com a conseqüència de la seva mort o de la seva jubilació definitiva. Per altra banda, donada l'edat avançada del procurador Antoni Danús, va ser contractat per aquest càrrec Nicolau Muntaner, i Bartomeu Vich i Joan Mas de la Parra com a procuradors agents. La documentació fa referència també a altres procuradors, com ara Miquel Montblanc, vinculat a l'Ajuntament d'Algaida el 1826. Antoni Zanoguera exercí de saig a la localitat fins que el 1830 va ser cessat a causa de la seva avançada edat i va ser substituït per Josep Oliver.

1.3. LA REPRESSIÓ POLÍTICA

El 1824, la intendència de policia manà revisar els acords municipals del Trienni liberal i, immediatament després, es posaren en marxa les causes contra els principals representants del liberalisme algaidí, seguint les directrius que es manaven executar contra els exaltats. Sabem que el 3 de gener de 1824 ja s'havia posat en marxa la Junta de Purificacions i que quatre algaidins ja es trobaven presos a les Reials Presons de Palma. El setembre de 1824, el notari Gabriel Oliver Munar es trobava pres; l'octubre hi estava també Joan Amengual; i el mes de desembre encara s'esmenten més presos, com ara Sebastià Llinàs, Joan Munar, Miquel Roig, Antoni Barceló, Antònia Sureda, Mateu Torrents, Antoni Pou, Francesc Forteza i Pere Antoni Munar. El 25 d'octubre de 1824, s'instruí causa contra Guillem Munar de la Font —batle constitucional durant el Trienni Constitucional—, Bartomeu Amengual —tambor de la Milícia Nacional—, Miquel Fiol, Bartomeu Garcias i Joan Amengual.

El 27 de desembre de 1824 foren posats en llibertat un grup de presos algaidins, entre els qual s'esmenten Gabriel Oliver, notari; Jaume Cardell, Miquel Llompart, Miquel Pou, Antoni Crespí, Bartomeu Mulet «Gi», Antoni Garcias, Miquel Vich, Miquel Fiol, Joan Oliver «Garina», Pere Amengual i Pere Joan Santmartí. Això no obstant, la repressió continuà i el 24 de juny de 1825 hi hagué Consell de Guerra a un grup de nou algaidins.

Aquest judici tingué ample ressò en la vida social illenca i ha restat en els crònics de l'època, com ara a les *Noticias y relaciones históricas de Mallorca. Siglo XIX*, de Joan Llabrés Bernal, on es reproduïx el paràgraf publicat en el *Diario Balear*: «En el Consejo de Guerra celebrado el 24 por la Comisión Militar ejecutiva y permanente de estas islas contra varios paisanos vecinos de la villa de Algaida acusados todos de reuniones sospechosas, unos haber proferido expresiones

subversivas a favor del abolido sistema y otros contra la sagrada persona de S.M. y los realistas...». No hi ha dubte que el rector Caldés tingué molt a veure amb aquell procés antiliberal. Tot fa pensar que es tractà de la revenja del rector a la persecució que havia sofert durant el Trienni Liberal, període en el qual havia estat relegat de la rectoria d'Algaida i empresonat a la Missió. Els encausats, perseguits pels reialistes exaltats, comptaven, no obstant, amb el suport de grups d'eclesiàstics liberals. Així, el 15 de juny de 1825, fra Estanislau de Mallorca, guardià del convent dels Caputxins, de Palma, certificava que Guillem Munar de la Font havia fet, el 1811, exercicis espirituals en aquell convent, sota la seva direcció, i que havia repetit l'experiència el 1814 sota la direcció d'altres religiosos. El mateix féu l'arxiver de la Casa de la Missió que certificà que havia fet exercicis el 1808 i el 1824 en aquella Casa. Amb aquestes certificacions s'intentava contrarestar les argumentacions religioses de l'acusació.

El rector Caldés declarà que Bartomeu Mulet «Gi», patriarca del liberalisme local, havia mantingut tertúlies a ca seva durant més de vint anys, fins i tot després de ser abolit el sistema constitucional. Hi participaren, segons el rector, a més del promotor els eclesiàstics Sebastià Pujol i Joan Company, el notari Gabriel Oliver i Sebastià Fiol, Guillem Munar, Pere Ramon Cardell i els seus fills Julià i Jaume, Joan Oliver «Dolorós» i Miquel Crespí, entre d'altres. Així mateix, hi havia tertúlies d'algaidins liberals a Palma, a la posada del doctor Pere Antoni Mulet, on hi concorrien els eclesiàstics Bartomeu Mulet «Gi», Sebastià Pujol, Antoni Perelló i Joan Company —mestre dels fills del doctor Mulet—. També n'hi havia a les cases de Guillem Munar i Joan Oliver «Garina». El rector Caldés acusà directament d'irreligiós i herètic el prevere Bartomeu Mulet «Gi» i a Guillem Munar de pervertit políticament, tot i que no era herètic, però mantingué una conducta religiosa immoral clarament decantat a favor del règim constitucional mentre fou batle de la localitat. El rector

tampoc no escatimà judicis negatius contra Antoni Perelló, ecònom d'Algaida durant el Trienni. Així mateix, involucrà entre els més radicals a Pere Ramon Cardell, Sebastià Fiol, el notari Gabriel Oliver i a Joan Oliver «Dolorós».

Com a conseqüència d'aquell judici, Guillem Munar de la Font va ser condemnat a quatre anys de presidi a Àfrica, al Peñón de los Vélez de la Gomera; Pere Ramon i Julià Cardell a dos anys de desterrament, el primer a Cabrera i el segon a Eivissa; els sis restants, entre els quals es trobava Joan Oliver «Dolorós», varen ser condemnats a un any de desterrament a diferents pobles de Mallorca. Rafel Oliver, fill de Joan Oliver «Dolorós», conegut posteriorment com el *Capellà Màquina*, era llavors adolescent i acompanyà el seu pare en el desterrament a Pollença. Anys més tard, aquell prevere singular, deixà escrit el seu propi testimoni d'aquell temps passat lluny d'Algaida:

L'añy vint y cinc vivia en eu poble de Pollensa en compañía d'eu meu páre qu'ey va ser confinat per lliberal, y casualment vaig observar, qu'eus fadrins y las fadrinas, molt d'amagat deu seu páre, y un poquet de la mare, feyan galimas... per comprar barimboyas, que son cosas de poc profit... Aqueixa llisó quan era bergantell de 14 á 15 añys vaig aprendrer, y no va ser mala [...].¹

No hi ha dubte que aquest capítol és un dels més dolorosos de la història política del segle XIX, sobretot pel grau de repressió i de venja que es produí contra els principals liberals de la localitat, especialment contra aquells que havien dirigit la vida política local durant el Trienni Liberal i havien protagonitzat els principals esdeveniments

1. *Misérias humanas. Fulleto primer. Per corretgir las qui malament creuen ó fan creurer que son hómós de carta cabal; y eu son amitjas y encara*, Palma 1860, pàg. 19).

socials i polítics durant aquella conjuntura. Aquest clima de repressió ideològica persistí gairebé fins el 1830, i no s'entrà en una fase de normalitat fins a l'amnistia de 1832.

I.4. LA VIDA QUOTIDIANA

Ja hem vist que aquell decenni s'inicià en un clima de repressió enrarit. Des de l'administració de l'estat abundaven les circulars destinades a controlar els possibles aldarulls públics —circular de 26 de març de 1824— i sobre la necessitat d'informar sobre els desordres públics que es produïen a les localitats —circular 30 març de 1824—. El nou règim, de caràcter absolutista, no escatimà esforços per eliminar qualsevol petjada que hagués quedat de liberalisme, restringí la llibertat d'expressió i generà un clima de terror ideològic.

I.4.1. L'ECONOMIA

Pel que fa a la situació econòmica, el 1829, des de l'ajuntament manifestava que Algaida era un dels municipis més pobres de Mallorca i no podia fer front a l'assignació d'arbitris que se li atribuïa.

El 1824 a Algaida hi havia 10 fàbriques d'olles i teules, i 8 d'aiguardent. Les ollereries produïen un total de set fornades a l'any —cada fornada valia vuit pesos— i es produïen 18 pipes de 15 quartins cadascuna d'aiguardent —cada pipa valia 32 pesos—. A Algaida es consumien 30 fornades d'olles i 6 pipes d'aiguardent. La resta —40 fornades d'olles i 12 pipes— es venien fora poble i s'exportaven fora Mallorca. És probable que les ollereries que funcionaven el 1824 fossin les mateixes que hi havia el 1818, de les quals ja hem parlat en el capítol anterior, la majoria de les quals situades a la zona de la Comuna i sa

Basseta. Òbviament es tractava de tallers familiars que funcionaven amb un petit forn de coure el fang. No hi ha dubte que aquest sector tingué una rellevància significativa en l'economia local, almenys fins a mitjan segle XIX.

Algaida a 29 Set 1826

Juan Reus B[er]nal

Guill[erm]o Mut Reg[is]trador

Pedro Juan Ribes Sin[di]co

Juan Servera

Bernardo Oliver

por no saber D[on] Pedro Antonio Mulet

D[on] Juan Monblanch

Barme Oliver S[ecretari]o

2. «Algaida a 29 septiembren 1826. Juan Reus B[at]l[e] R[e]ia]; Guill[erm]o Mut Reg[is]trador; Pedro Juan Ribes Sin[di]co; Juan Servera; Bernardo Oliver por no saber. D[on] Pedro Antonio Mulet; D[on] Juan Monblanch; Bar[tol]me Oliver S[ecretari]o.

Aquell any de 1824, al municipi d'Algaida hi havia 4 hostals —un dels quals era l'Hostal den Roca, propietat del prevere Sebastià Pujol, resident a Palma— i 8 llicències de tavernes. El control policíac que exercia l'administració pública sobre les activitats individuals i els serveis afectà també el comerç. Així, el maig de 1824, es limità la venda d'aiguardent, la qual cosa provocà algunes resistències i problemes amb els taverners que lluitaven per defensar els seus interessos econò-

mics. Tres anys més tard, hi havia 11 establiments públics: 5 tavernes on es despatxava vi i aiguardent —Francesc Pou, Francesc Garau, Catalina Aloy, Francesc Verdera «Roca» i Pere Josep Verdera «de s’Hostal»—; en 5 es despatxava vi de collita —Magdalena Munar viuda i Antoni Coll a Algaida; Joan Barceló «Canoi» i Joan Sastre «Vell», a Randa; i Joan Cervera a Pina—, i una botiga de comestibles —Francesc Pou—. Entre els fabricants d’aiguardent el 1827 en altres llistats apareixen també Francesc Rigo, Mateu Verdera, Francesc Socias, i Miquel Ribas. El 1829, apareix també una botiga d’ultramarins regentada per Josep Cortès. Pel que fa als establiments públics de 1829, es mencionen 10 tavernes sense aiguardent; tres botigues de comestibles; dues botigues d’ultramarins i quatre posades públiques. El 1830, Subdelegació Principal de Policia de les Illes Balears insistia sobre la necessitat de tenir tancat les tavernes i llocs de begudes durant els oficis religiosos dels diumenge i festius. Seguint la matrícula de 1830, a la vila hi havia 12 tavernes, 4 botelleries i 4 posades públiques.

Pel que fa a altres serveis, Pere Ramon Cardell —destituït com a secretari municipal el 1823 i condemnat a l’exili— al seu retorn va ser nomenat estanquer d’Algaida (1831) i l’any següent tenia cura també de la distribució de la sal (1832). Així mateix, el 1831, es nomenaren estanquers a Pina i Randa —Antoni Cantallops i, després, Joan Barceló «Canoi»—. El 1828, es nomenà Bernat Company com a carter i forner. Entre les seves atribucions hi havia les de proveir de pa els pobres i forasters de la vila.

1.4.2. L’ESGLÉSIA

Pel que fa a l’església, el 1825 hi havia 13 preveres adscrits a la parròquia d’Algaida, dos a la vicaria de Randa i un a la de Pina, un acòlit amb residència a Algaida i, segurament, un grup d’ermitans a Sant Honorat, tot

i que aquests darrers no apareixen en el padró municipal de 1825. Els disset eclesiàstics eren Nicolau Caldés —rector—, Miquel Puigserver, Pere Lluç Solivellas, Jaume Mulet, Bartomeu Puigserver, Gabriel Gallard, Bartomeu Mulet, Joan Antoni Juan, Pere Trobat, Bartomeu Trobat, Bartomeu Amengual, Pere Josep Capó, Onofre Pericàs, Gabriel Tauler —Randa—, Guillem Socias —Randa— i Francesc Oliver —Pina—.

El gran protagonista de la vida eclesiàstica d'aquest període va ser el rector Nicolau Caldés a qui hem vist directament involucrat en el procés de repressió antiliberal de 1825. Hauria estat reposat al capdavant de la parròquia al final del 1823, coincidint amb la restauració absolutista, i ben aviat esdevingué l'ideòleg del cos de Voluntaris Reialistes de la localitat. Així mateix, prengué part en la constitució de la Junta Municipal de Sanitat i, amb tota seguretat, s'hauria convertit en un element rellevant del procés ideològic de control moral i social. No debades aquest període —en esser abolida la Inquisició— es caracteritzà pel control ferm que l'església, a través dels rectors, exercí contra la llibertat d'expressió. Les circulars i ordres del capità general Taberner se succeïen en contra la circulació de fulletons i llibres de temàtica religiosa considerats subversius, però sobretot existia la voluntat de controlar la circulació de les publicacions que l'exili liberal espanyol introduïa de forma més o menys estratègica.

1.4.3. L'ENSENYAMENT

En relació a les obres i serveis públics, es menester fer referència a l'ensenyament, la sanitat i les obres públiques existents en el municipi. En relació a l'ensenyament primari de nins i nines, es desconeix encara si a Randa i Pina hi havia alguna casta d'escoles públiques o privades. Sobre l'escola de nins d'Algaida tampoc no hi ha informació específica durant aquest decenni. L'acòlit Joan Antoni Mut havia

aconseguit la plaça de mestre de la localitat el 1818, després d'examinar-se a Palma. Desconeixem si continuava exercint durant aquests anys i el seu nom tampoc no apareix en el padró municipal de 1825, en el qual no hi ha cap referència al mestre ni a la mestra de nines. En canvi, el 1833 exercia com a mestre en propietat l'algaidí Miquel Amengual. En relació a l'escola de nines, el 1824 moria la mestra Joana Aina Cantallops i el consistori algaidí anomenava Margalida Mut Oliver per substituir-la. Aquesta tingué cura de l'ensenyament de les nines des de 1824 fins el gener de 1830 en què va ser cessada fulminantment per l'ajuntament perquè «cumplia muy mal con el encargo de maestra que tenia». Immediatament s'anomenà Margalida Tomàs, la qual exercí el seu càrrec durant més de vint anys.

I.4.4. LA SANITAT

Pel que fa a la sanitat, el 1825 a Algaida sabem que hi havia un metge, un cirurgià i un apotecari. Ben aviat es creà la Junta Municipal de Sanitat, la qual, sabem, que tenia cura de les qüestions relacionades amb tot allò que afectava la salut pública municipal i servia d'element de control dels professionals. De forma més o menys reiterada la Superintendència de Policia de les Illes Balears consultava l'ajuntament sobre els metges i les condicions en què treballaven. El 1829, Rafael Trobat Mesquida reclamava a l'ajuntament el lloguer de la casa i botiga de l'apotecari que s'havia establert a Algaida el 1826. El 1831, hi havia tres facultatius, concretament els metges Pere Antoni Mulet i Joan Montblanc, i el cirurgià Jaume Rafal.

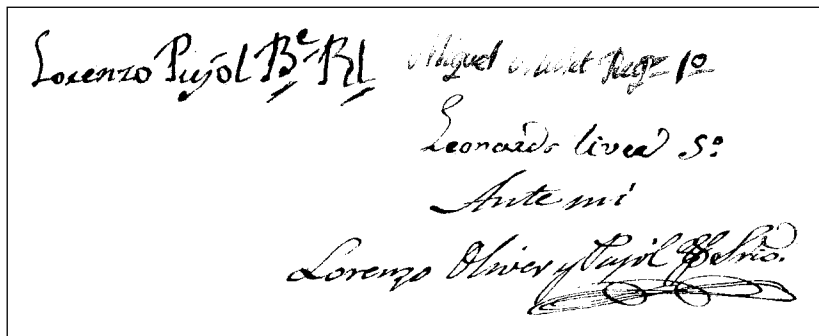
El 1830 es detecta un control sistemàtic dels apotecaris i ferrers, en la mesura que aquests exercien com a sanadors d'animals i ferradors de bèsties. Així, aquell any l'apotecari d'Algaida, Jaume Arrom, manifestava no posseir cap casta de titulació i era multat amb 300 escuts

per la infracció. Per altra banda, els ferrers Rafel Oliver «Dolorós», Joan Oliver, Joan Amengual, Agustí Fullana, Jaume Mudoy i Antoni Cantallops foren controlats sistemàticament i hagueren d'obtenir un certificat per poder exercir aquelles tasques que, ben aviat, serien atribuïdes als manescals.

I.4.5. LES OBRES PÚBLIQUES

Quant a les obres públiques, el 1831 la Reial Junta de Camins emprengué la reforma del camí de Manacor. El Marquès de Campofranco, director de l'obra, ben aviat sol·licità la col·laboració de carros i traïners algaidins. Sabem que hi participà un nombre significatiu de carros de roda plena, almenys fins el 1832, mentre durà aquella obra de millora. Per altra banda, es dugueren a terme algunes reformes a l'església parroquial d'Algaida, com ara la construcció d'una nova campana, el 1825, obrada pel campaner Joan Bordoy. El 1832 es va iniciar la rehabilitació de la Casa de la Vila, atès que l'edifici amenaçava ruïna i corria perill d'esbucament, com a conseqüència de les fortes pluges d'aquell hivern. De la documentació es dedueix que la Casa de la Vila era insegura i que en qualsevol moment es podia esbucar i ser assaltada. La Corporació necessitava garantir la seguretat de l'arca de les tres claus on es dipositaven els doblers de les contribucions reials i de tot el que s'acumulava procedent de «propis i arbitris». El ple de l'Ajuntament de l'11 de març de 1832 havia decidit la reforma i anomenà com a perits els picapedrers Felip Coll i Gaspar Fontiroig, els fusters Joan i Bernat Oliver i els ferrers Joan Oliver i Rafel Amengual. Aquests perits van ser convocats pel batle, Joan Reus, dia 13 de març de 1832, els quals practicaren un registre escrupulós d'inspecció per tota la casa, tot ratificant l'estat de ruïna en què es trobava. En aquell moment als baixos de la Casa hi residia un encarregat de la custòdia amb la seva família.

3. Signatures corresponents a l'any 1929. «Lorenzo Pujol B[at]e R[eia]»; Miguel Mulet Regidor] 1º; Leonardo Oliver S[índic]o; Ante mi Lorenzo Oliver y Pujol S[ecreta]rio.

En relació a les obres del cementiri d'Algaida —del qual no en tenim cap descripció— era situat devora l'església parroquial d'Algaida. Se suposa que fins aquell moment els cadàvers eren enterrats dins l'església i només un espai reduït de l'exterior del temple era destinat a enterrament. Va ser el 1821 quan l'Ajuntament —instat per la nova legislació que prohibia l'enterrament en les esglésies— adquirí diversos terrenys per bastir cementaria a Algaida, Randa i Pina. No obstant això, hi hagué, inicialment, problemes per poder pagar aquella despesa. Fins el 1827, a penes no es torna a parlar de les obres en el nou cementiri d'Algaida i el 1832 es tornava a incidir en les obres.

A banda de la Casa de la Vila i el cementiri, sembla que es disposava d'altres edificis públics, com ara una casa destinada a escola de nins, la carnisseria i la presó municipals. A més, l'ajuntament tenia cura de la sinya pública de la plaça de la vila. Així, el 1828, l'ajuntament acordà fer una roda nova per a la sinya de la vila i es manà la contractació de fusters perquè es posassin a les ordres del fuster Joan Oliver. Sabem que es pagaren despeses de fusta a Pere Antoni Puig-

server, Pere Joan Sastre «de Son Veny», Miquel Munar «del Molí», Pere Joan Ribas «de Binicomprat», Miquel Ametller, Joan Oliver de «Son Maig», Riera «de Son Munar», Pere Antoni Barceló i Joan Oliver. El 1831, es pagaren algunes despeses al fuster Joan Oliver. La informació sobre la reparació de la sinya pública d'Algaida continuà, almenys durant el 1832.

1.4.6. L'ORDRE PÚBLIC

Pel que fa a l'ordre públic, el 1824 s'organitzà el cos de Voluntaris Reialistes, amb la finalitat de controlar la seguretat del municipi. La Companyia algaidina —que es regia pel Reglament dels voluntaris de 1824 (Impr. Guasp, 1824)— era composta, inicialment, de 60 homes. El novembre de 1824 disposaven de 50 fusells, 500 cartutxos i bales, 100 pedres de xispa que els havia servit Artilleria. El 1826, sabem que els Voluntaris d'Algaida estaven organitzats en la demarcació de Lluçmajor. No obstant la prohibició de participació dels capellans en aquest cos reialista, datada del 1825, sabem que el rector d'Algaida, mossèn Caldés, hi mantingué una relació estreta, almenys fins el 1832. Una de les principals preocupacions de l'Ajuntament, almenys durant aquest període, era el cobrament d'arbitris especials per mantenir els Voluntaris (1826). El 1827 s'insistia als ajuntaments sobre els pagaments que servien per mantenir aquest cos i almenys fins el 1832 es mantingueren els arbitris dels voluntaris. El 1829, a Algaida hi havia 4 oficials i 15 milicians voluntaris. Anys més tard, se sap que Josep Sastre era cabo dels Voluntaris; Gabriel Serra i Bernat Company eren membres del cos i Joan Capellà n'era sergent.

Aquells anys es caracteritzaren per un control sistemàtic dels moviments dels ciutadans, a través d'un exhaustiu control de passaports, llicències d'armes i de les cartes de seguretat. Així mateix, s'intensi-

ficà el control sobre la caça i apareixen llistats complets de ciutadans que posseïen armes o en requerien el permís d'ús, com ara els capellans Joan Mulet (1825, 1828), Bartomeu Trobat (1828), Jaume Mulet (1829) i Onofre Pericàs (1830), en una època en què el clergat era especialment afeccionat a aquesta casta de passatemps. Abunden, també, les denúncies sobre la caça furtiva a cavall i amb cans (1825).

Per altra banda, aquells anys, es dugueren a terme en el municipi alguns robatoris significatius, com ara a Son Cortei, l'octubre de 1824, propietat de Bartomeu Fullana o a la Casa del prevere Gabriel Gallard, el 1830. I crida l'atenció la preocupació de l'administració pública davant els continus casos de desertió militar. Entre els desertors dels quals es demana informació hi ha alguns algaidins, com ara Miquel Coll Puigserver (1825) i Antoni Cerdà Pou (1828).

La historiografia, és a dir tot allò que s'ha publicat sobre aquesta època, no és excessivament generosa en l'anàlisi de la vida municipal durant aquests anys. El seguiment puntual dels esdeveniments i la seva posterior explicació adoleixen de referències concretes que ens permetin, de forma més o menys segura, un seguiment generós de la temàtica local en general i de l'algaidina en particular.

Pel que fa a les fonts per analitzar aquest període a Algaida, hem fet servir el *Libro de Actas del Ayuntamiento de los años de 1810 hasta 1826* (AMA, Lligall 44), el *Libro de Actas del Ayuntamiento de los años de 1826 a 1831* (AMA, Lligall 45), las *Sesiones del Ayuntamiento correspondientes á los años 1832, 1833, 1833, 1834... y 1843* (AMA, Lligall 46) i els lligalls de correspondència municipal d'aquests anys *Correspondència* (AMA, Lligall 189, 190, 191). Així mateix, hem disposat d'alguns plec de documentació, cedits gentilmente per Pere Mulet Cerdà, entre els quals es troba el procés al rector Caldés i la seva declaració de juny de 1825.

Pel que fa a les **fonts** per analitzar aquesta conjuntura hem consultat les *Actes de l' Ajuntament* 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842 i 1843 (AMA, Lligall 46); i diferents lligalls de correspondència municipal, com ara *Correspondència. Entrades* 1831-1834 (AMA, Lligall 191), *Correspondència. Entrades* 1835-1839 (AMA, Lligall 192), *Correspondència. Entrades* 1840-1843 (AMA, Lligall 193).

ALGAIDA DURANT LA MINORIA D'EDAT D'ISABEL II (1833-1843)

2.1. EL CONTEXT HISTÒRIC

A la mort de Ferran VII, el setembre de 1833, Maria Cristina de Borbó assumí la regència atesa la minoria d'edat de la princesa d'Astúries, la futura Isabel II. Després de l'amnistia política, iniciada el 1832 per part de Ferran VII, la regent donà suport inicialment als liberals moderats (1833-1836). L'Estatut Reial de 1834 esdevingué l'element legislatiu de consens. A nivell local la transició de l'absolutisme al sistema liberal es fonamentà en la participació dels majors contribuents, elements d'estabilitat política i de suport a les noves autoritats municipals que substituïren aquells que havien persistit en la resistència antiliberal.

Arran de la revolta progressista, d'agost de 1836, encapçalada pels sergents de la Granja, la reina Regent hagué d'acceptar primer la Constitució de 1812 i la posterior adaptació d'aquesta que donà com a resultat

la Constitució de 1837, impulsada pels progressistes. L'agost de 1836, el Comte d'Aiamans, Cap Superior Polític de les Balears, comunicava als ajuntaments que la Reina Governadora havia manat publicar la Constitució de 1812. El 22 es va jurar a Palma i es demanava que el 24 es fes la jura als pobles. No tenim constatació documental que es juràs, però tot fa pensar que va ser acatada per les noves autoritats i els funcionaris, a excepció d'un gruix considerable del clergat ancorat en posicionaments absolutistes, propers a les aspiracions polític-religioses del carlisme.

La confrontació entre carlistes i isabelins va donar lloc a la Primera Guerra Carlista o Guerra dels Set Anys (1833-1840). Aquesta guerra no tingué conseqüències directes sobre el territori de les Illes Balears, però aquestes hagueren de contribuir amb lleves de soldats, amb impostos i talles especials, i amb l'entrega de part del patrimoni de plata de les esglésies. No obstant això, la vigília de Sant Llorenç, l'agost de 1835, tingué lloc a Manacor la revolta carlista, coneguda com a *Llorençada* o *Rebumbori*, de greus conseqüències en l'esdevenir de la vida política local, com ara l'exclaustració dels religiosos de les Illes Balears i la desamortització de llurs bens. El poble d'Algaida a penes no es veié involucrat en els succeïts del *Rebumbori* de Manacor. Malgrat això, atès que Algaida va ser un dels llocs de pas de la tropa isabelina que hagué de reprimir la revolta, el Capità General obligà a la participació d'un grup d'algaidins en aquell afer. Foren embargats els carros i la cavalleria per transportar materials comisats de la revolta, i sembla que la Intendència d'Hisenda després no sufragà les despeses, per la qual cosa l'Ajuntament d'Algaida exigia el pagament dels jornals. No obstant això, el Capità General s'excusava momentàniament al·legant que els carreters no cobraren perquè desaparegueren immediatament després de descarregar a Palma i no havien cobrat els jornals per negligència d'aquests.

El carlisme s'havia aixecat en armes aglutinant el descontent social de pagesos i menestrals, davant les mesures fiscals, i trobà el seu suport

ideològic en un sector dirigent rellevant de l'Església catòlica espanyola. Molts rectors —entre els quals Nicolau Caldés rector d'Algaida— van ser acusats de simpatitzar amb el carlisme i van ser acomiadats de les parròquies i desterrats; altres eclesiàstics manifestaren la seva resistència al sistema liberal negant-se a jurar la Constitució de 1837. A Mallorca la Constitució va ser jurada per les autoritats el 30 de juliol de 1837.

Durant el transcurs de la guerra carlista es produí la divisió entre liberals moderats, partidaris d'un sistema monàrquic i constitucional amb sufragi restringit, i els progressistes, partidaris d'ampliar els drets de participació dels ciutadans. Una reacció popular de caràcter progressista, el juliol de 1840, va fer caure el govern moderat. El nou govern proposà la suspensió de la llei d'ajuntaments —signada per la Reina Governadora el 15 de juliol de 1840 que atorgava al govern central la facultat de designar els batles— i la dissolució de les Corts, que la Reina no acceptà. Atesa la situació els progressistes promogueren la insurrecció de setembre de 1840 que provocà el nomenament del general Espartero com a regent el 10 de maig de 1841. Aquell general progressista exercí la regència fins el 1843. Aquests canvis a penes no es detecten a nivell local. Mancats de referències biogràfiques i ideològiques concretes del personal polític local es fa difícil, encara, detectar la sociabilitat política en el municipi algaidí. Durant els períodes de govern progressista hi hagué eleccions municipals, però no estam en condicions de descriure el debat polític d'aquestes conjuntures.

2.2. ELS PROTAGONISTES POLÍTICS

El gener de 1833 no es produí el canvi de consistori, tal i com estava previst. El traspàs de poder no es dugué a terme fins l'abril de 1833. El nou consistori jurà el càrrec seguint la normativa decretada en la real ordre de 2 de febrer de 1833 i la fórmula de l'1 d'agost de 1824.

Intendencia de Mallorca.

SUBDELEGACION

De Fomento general del Reino.

INCLUYO á V. cerrada la nómina de los sugetos que, despues de instruido el espediente de renovacion de ese Ayuntamiento, he tenido á bien elegir para los oficios municipales de esa villa en el año próximo venidero, la que deberá V. abrir el 28 de los corrientes para posesionar á los nuevos Concejales en 1.º de Enero siguiente.

Dios guarde á V. muchos años.
Palma 26. Diciembre de 1833.

*Rafael de Garfias
Laplana*

4 i 5. Ofici dirigit al Batle Reial de l'Ajuntament d'Algaida (1833) referent a la presa de possessió dels nous càrrecs de batle, regidors, diputats i síndic. «Para Baile Real, D. Miguel Trobat de Pedro; para Regidor Primero, D. Pedro Ramon Cardell de Julian; para Regidor Segundo, D. Francisco Pou de Antonio; para Regidor Tercero, D. Juan Juan de Onofre; para Regidor Cuarto, D. Antonio Mulet de Antonio; para Diputado Primero, D. Rafael Amengual de Juan; para Diputado Segundo, D. Antonio Cantallops de Guillermo; para Síndico Personero, D. Miguel Fiol de Miguel»

Valga para el reino de España, M. la Señora Doña ISABEL II.

DON JORGE GONZALO DE LIRIA,

Secretario por S. M. de la Intendencia de esta Provincia de Mallorca.

CERTIFICO: que el M. I. S. D. Rafael de Garfias Laplana, del Consejo de S. M., Intendente de esta Provincia y Subdelegado interino de Fomento, en vista del expediente instruido sobre renovacion de Concejales de la villa de *Agay* ha tenido á bien elegir para los que debén remplazar el actual Ayuntamiento de la citada villa y empezar sus funciones en primero de Enero siguiente á los sugetos que á continuacion se espresan.

PARA BAILE REAL.

D. *Miguel Tobar de Pido.*

PARA REGIDOR PRIMERO.

D. *Salvador Roman Cardell de Jofre.*

PARA REGIDOR SEGUNDO.

D. *Francisco Iba de Anuncio.*

PARA REGIDOR TERCERO.

D. *Juan Juan de Orfao.*

PARA REGIDOR CUARTO.

D. *Antonio Mado de Anuncio.*

PARA DIPUTADO PRIMERO.

D. *Rafael Amengual de Juan.*

PARA DIPUTADO SEGUNDO.

D. *Antonio Constable de Guiberm.*

PARA SÍNDICO PERSONERO.

D. *Miguel Piel de Miguel.*

Y para que conste libro la presente certificacion, la cual en virtud de lo prevenido en el artículo séptimo de la Real Instruccion de 14 de Noviembre próximo pasado servirá de título á los elegidos, segun todo es de ver en el citado expediente, á que me refiero. Palma 26. de Diciembre de 1833.

V. V.
Garfias Laplana

Jorge Gonzalo de Liria

Aquell mateix any, els vuit majors contribuents —Pere Antoni Mulet, Mateu Ribas (substituït per Llorenç Pujol), Miquel Trobat, Guillem Munar, Gabriel Oliver Munar, Joan Oliver, Rafel Sastre i Joan Reus— participaren activament en la nominació del primer consistori liberal el mes de març i en el segon el mes de desembre de 1833. Així mateix, l'octubre de 1834 els majors contribuents foren convocats per proposar les ternes per formar el nou consistori. Per altra banda, aquests foren convocats per elegir els candidats que, el novembre de 1835, havien de participar en la constitució de la Diputació Provincial.

Fins el Reial Decret de 23 de juliol de 1835, el municipi era format per un batle reial, 4 regidors, dos diputats i un síndic. A partir d'aquella data la formació del consistori sofrí algunes variacions i es constituí amb un batle, un tinent de batle, cinc regidors, i un procurador síndic. Sembla que, el 1835, per primer cop des de 1823, hi hagué eleccions municipals. Francesc Socias, de Son Reus de Randa, hauria estat el batle elegit democràticament.

El 13 de desembre de 1840, amb motiu de l'accés al poder dels progressistes, el consistori municipal d'Algaida va ser elegit per una junta d'electors, amb el notari Gabriel Oliver Munar i el prevere Miquel Puig com escrutadors.

2.2.1. ELS BATLES I ELS TINENTS DE BATLE

Els batles d'aquest decenni foren Mateu Ribes (1833 i aquell mateix any fixà la seva residència a Alaró), Francesc Socias (1833), Miquel Trobat (1834), l'octubre de 1834 havia mort i va ser substituït per Cardell, llavors regidor degà (1834). Per ventura l'afer de la batlia de Francesc Socias, de Son Reus, és un dels capítols més curiosos de la història política contemporània d'Algaida. Socias havia estat bat-

le d'Algaida en dues conjuntures relativament breus, des de novembre de 1833 fins al gener de 1834 i des d'abril de 1835 a octubre de 1836. Vinculat al liberalisme moderat hauria deixat el càrrec arran de l'accés al poder dels progressistes, al final de 1836, quan va ser elegit batle el metge Joan Montblanc. Joan Montblanc (octubre de 1836, 1837 i fins el setembre de 1838), Pere Joan Ribes (1838 i 1839), Joan Reus (1840), Francesc Coll (1841), Lluç Solivellas (1842) i Francesc Sastre (1843).

L'afer del senyor de Son Reus. Fins el 1836 sembla que Francesc Socias hauria residit a Son Reus de Randa, possessió del terme municipal d'Algaida, situat a la partió del terme de Lluçmajor, de la qual n'era propietari. No obstant això, la família Socias tenia la posada a la vila de Lluçmajor, localitat des de la qual havia adreçat amb anterioritat alguna correspondència amb l'Ajuntament d'Algaida. Al començament de 1838 va ser elegit novament batle d'Algaida, amb la particularitat de que també va ser elegit batle de primer vot de Lluçmajor. Arran d'aquest doble nomenament, Joan Baptista de Lecuna, Cap Superior Polític de les Balears, hagué de justificar l'anul·lació de l'elecció com a batle d'Algaida argumentant que l'elegit sempre havia estat vinculat amb el municipi de Lluçmajor. No obstant això, aquesta decisió no va ser acatada per l'Ajuntament d'Algaida que, immediatament, afirmava que els Socias sempre havien estat empadronats a Algaida, on sempre havien votat, que la possessió de Son Reus estava ubicada en el terme municipal d'Algaida i que Francesc Socias havia estat anteriorment batle de la localitat. Des d'Algaida es resistien a acceptar aquella situació. L'agost d'aquell mateix any, Joan Baptista Lecuna tancava el tema ratificant el nomenament de Francesc Socias com a batle de Lluçmajor i manifestava que no ho podia ser d'Algaida, tot i que també havia estat elegit batle d'aquest municipi. Malgrat això, l'Ajuntament d'Algaida continuava mantenint la tesi de l'empadronament a Algaida de la família Socias i es disposà a sortejar

6. Possessió de Son Reus de Randa. Fotografia de Gabriel Munar «Riu».

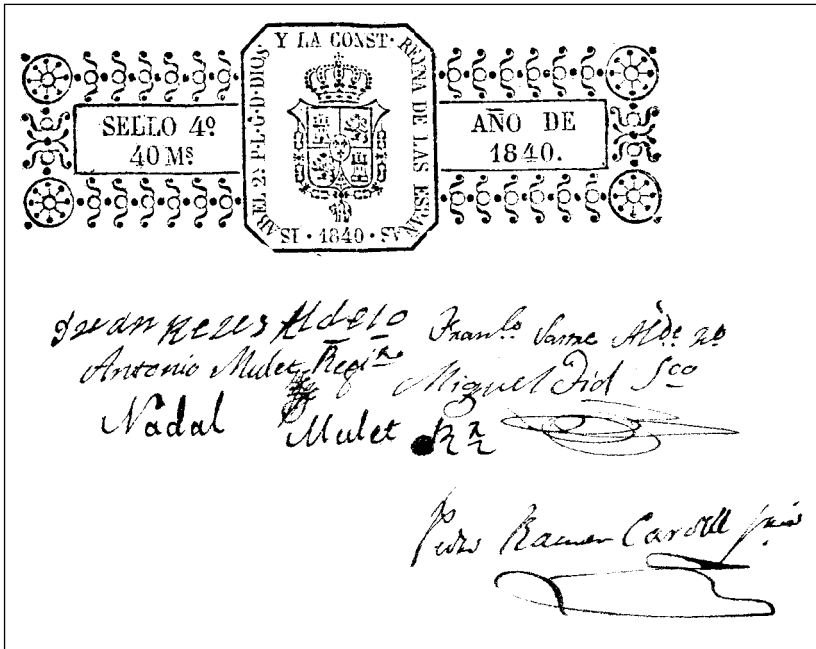

a quintes el fill de Francesc Socias. Aquest afer provocà la reacció i la defensa de Socias per part de la corporació llucmajorera tot impedit aquell sorteig que hauria qüestionat l'empadronament a Lluçmajor. Els Socias ja haurien decidit abandonar Algaida i fer carrera política i social a Lluçmajor. El contenciós per part de l'Ajuntament d'Algaida persistí al llarg de 1839, quan des d'aquesta corporació s'afirmava que Francesc Socias continuava vivint a Son Reus, excepció del diumenge, sense majoral ni amo, portant ell mateix la possessió.

Ja hem vist com a partir de 1835 hi havia un **tinent de batle**, càrrec que va ser ocupat per Julià Cardell (1836, 1837), Miquel Amengual (1837 fins el setembre de 1838), Gabriel Pujol (1839), Francesc Sastre (1840), Lleonard Oliver (1841), Joan Oliver (1842), Miquel Llompart (1842) i Miquel Fiol (1843).

2.2.2. ELS REGIDORS

Durant aquest decenni foren nomenats o elegits regidors: Joan Montblanch (1833), Antoni Garau (1833), Sebastià Fiol (1833), Gregori Andreu (1833). Al començament de 1834 cessen tots els càrrecs. Pere Ramon Cardell (1834, almenys fins al febrer de 1835) —a més va ser regidor degà i exercí de batle entre novembre de 1834 fins el febrer de 1835—, Francesc Pou (1834 fins al febrer de 1835), Joan Juan (1834 fins al febrer de 1835), Antoni Mulet (1834 fins al febrer de 1835); el consistori de 1835, nomenat el desembre de 1834, entre els quals hi havia Joan Oliver (1835), Miquel Mulet (1835), Sebastià Sastre (1835) i Arnau Munar (1835), pareix que no va ser revalidat fins al febrer de 1835 i el primer acte en el qual apareixen és el 20 de juliol de 1835. A partir del 24 d'octubre de 1835, el nombre de regidors augmentà a sis i les eleccions es feren a partir del cens d'electors que, a Algaida, eren 117. Entre 1835 i 1843 els regidors foren Joan Montblanch (1836), Sebastià Fiol (1836),

7. Signatures d'una acta de l'any 1840. «Juan Reus Al[cal]de 1º; Fran[cis]co Sastre Al[cal]de 2º; Antonio Mulet Regi[do]r; Miguel Fiol S[indi]co; Nadal Mulet R[egidor]; Pedro Ramon Cardell S[ecretari]o».

Sebastià Sastre (1836), Francesc Coll (1836), Antoni Crespi (1836), Gabriel Oliver (octubre de 1836, 1837 i 1838), Francesc Munar (octubre de 1836, 1837), Joan Oliver (octubre de 1836, 1837 i 1838), Miquel Mulet (octubre de 1836, 1837), Antoni Oliver (octubre de 1836, 1837), Miquel Fiol (octubre de 1836, 1837), Sebastià Sastre (1838, 1839), Gabriel Verdera (1838, 1839), Gregori Andreu (1838, 1839), Antoni Mulet (1839, 1840), Francesc Pou (1839, 1840), Joan Socias (1839, 1840), Miquel Mulet (1840, 1841), Antoni Munar (1840, 1841), Nadal Mulet (1840, 1841), Julià Cardell (1841, 1842), Miquel Pou (1841, 1842), Antoni Cantallops

(1841, 1842), Sebastià Sastre (1842, 1843), Mateu Ballester (1842, 1843), Antoni Oliver (1843), Francesc Pou (1843), Guillem Pascual (1843) i Andreu Gelabert (1843).

Durant aquesta conjuntura hi hagué 28 regidors, vuit dels quals només ho foren un any, 12 dos anys, quatre tres anys, dos quatre anys, un en cinc ocasions i un en sis. Els que més repetiren foren Antoni Mulet, Miquel Mulet, Francesc Pou i Sebastià Sastre.

2.2.3. DIPUTATS DEL COMÚ, SÍNDICS PERSONERS I PROCURADORS SÍNDICS

A més s'han de destacar els **diputats del comú**, càrrec que desaparegué el 1835, que foren Miquel Mulet (1833), Joan Oliver (1833), Rafel Amengual (1834), Antoni Cantallops (1834), Miquel Crespí (1835) i Pere Josep Bibiloni (1835); i els **Síndics personers** Miquel Fiol (1834) i Miquel Amengual (1835, 1836). En canvi, a partir de 1835 hi havia un **procurador síndic**: Arnau Munar (octubre de 1836, 1837), Bartomeu Mulet (1838), Joan Bibiloni (1839), Miquel Fiol (1840), Bartomeu Rafal (1841), Lleonard Barceló (1842) i Guillem Crespí (1843).

2.2.4. ALTRES FUNCIONARIS MUNICIPALS

Durant uns anys, Llorenç Oliver Pujol (1833, 1834) continuà exercint com a **secretari**, però ben aviat Pere Ramon Cardell (1835) recupearà el seu càrrec. Secretari de la corporació des de 1803, havia estat deposat del seu càrrec el 1823 i depurat políticament. Durant el govern progressista de 1837, Cardell obtingué l'augment de sou que demanava. L'ajuntament el defensava en nom de la justícia i cedia en bé «de un anciano patriota de los mas decididos y que mas ha sufrido por la

causa de la liberatad». A la seva mort, el 1842, Gabriel Verdera, Gabriel Oliver Munar, Antoni Oliver, Antoni Mulet i Julià Cardell sol·licitaren el càrrec. Va ser nomenat aquest darrer, després de la seva dimissió com a regidor.

El 1834, l'Ajuntament tenia 5 sous fixxes: el secretari —1.300 reals—, el saig, Josep Oliver, —400 reals—, el mestre —664 reals i 12 sous—, la mestra —132 reals— i Jaume Oliver per tenir cura del rellotge —106 reals, 10 sous i 2 diners—. Aquestes mateixes quantitats són les que apareixen en els diferents pressuposts municipals fins el 1843.

3

LA VIDA QUOTIDIANA A ALGAIDA

El 1834, Algaida comptava amb 2.400 habitants, 255 dels quals eren considerats pobres. El 1838 es parlava d'una població composta per 500 veïnats.

3.1. L'ECONOMIA

Quant a l'economia, aquesta conjuntura es significà per la posada en pràctica de nous sistemes impositius i per la persistència del vell sistema fiscal, com ara els delmes i primícies, i la Santa Creuada. Pel que fa als delmes i primícies generalment es taxaven els preus dels principals productes de la localitat que eren el blat, blat gros, blat menut, ordi, civada, mixt de civada i ordi, faves, guixes i ciurons, principals productes cerealícoles. A banda es taxava també la verema; en canvi no es parla de productes arboris com ara figues, ametles i garroves, llavors encara escassos. S'ha de fer esment també a diversos impostos municipals com ara la contribució de carros de roda plena —el 1836 n'hi

havia 36 a Algaida que pagaven contribució—, impostos sobre pesos i mesures, talles generals (1837), renda de la sal, renda de loteries, contribució de fruits civils i capta de gra per a la Casa d'Expòsits.

A partir de 1833 els ajuntaments hagueren d'aprovar el seu pressupost municipal. L'Ajuntament d'Algaida comptava amb algunes rendes municipals com ara Punxuat, la Comuna, Son Vidal i Tresorer —el 1833 es proposà la construcció d'una casa i aljub a Punxuat propietat de l'Ajuntament per optimitzar l'arrendament municipal—, els drets de plaça pel mercat, l'arrendament de la carnisseria, les pastures de s'Heretat i el corral per custodiar el bestiar. El 1837, s'establí definitivament Punxuat.

Finalment, val la pena destacar que a partir de 1836 Julià Cardell — fill de Pere Ramon secretari de l'Ajuntament— va ser l'encarregat de cobrar els impostos municipals, consolidant així el poder que aquesta família exercia a la localitat. Pere Ramon havia estat regidor degà, batle en funcions i finalment secretari fins a la seva mort, mentre el seu fill va ser regidor i administrador dels impostos fins el 1842, moment en què succeí el seu pare al capdavant de la secretaria de l'Ajuntament.

Encara en relació als impostos, el 1837, hi hagué una contribució extraordinària de guerra i el 20 d'abril de 1838 la Diputació Provincial havia demanat als ajuntaments recollir material —benes, llençols, etc.— per als ferits de guerra. Bàndols entre els quals la Diputació demanava ajuda a favor de la guerra contra els carlistes i hi hagué també requisament de cavalls, segurament destinats a subministrar l'exèrcit, encara que no es detalla.

Una de les principals produccions de l'agricultura era el vi i l'aiguardent, en un moment en què la vinya era un dels conreus més rendibles per a la pagesia. El 1838, el Govern Civil demanava un informe als ajuntaments sobre l'insecte de les vinyes, però es contestava que a la localitat d'Algaida no hi havia cap indici de la seva presència. La preocupació de les institucions públiques per millorar les mesures de

prevenció eren òbvies, en una conjuntura en la qual començava a ser palesa la preocupació sobre les plagues que afectaven la viticultura.

Davant les protestes contínues de que les guardes de bestiar oví i porquí pasturaven per terres sense permís dels propietaris, el consistori algaidí aprovà una sèrie de normes adreçades als pastors. Entre aquestes hi destacava l'obligació de que els pastors havien de tenir llicència per escrit dels propietaris per poder pasturar i que l'havien d'entregar al zelador sempre que la demanàs. S'imposaven multes de dos sous per cada cap oví, quatre pel porquí i un pel bestiar major que es trobàs pasturant, sense permís, en terres d'altri. Les multes s'imposaven per pagar el zelador i el vestuari de la Guàrdia Nacional de la vila. Així mateix, els propietaris tenien dret a fer pagar els danys ocasionats pel bestiar en la seva finca. Per a controlar fora vila es nomenà zelador i vigilant a Josep Oliver, probablement el mateix que llavors exercia com a saig de la vila.

Pel que fa als locals oberts al públic en el terme municipal d'Algaida, el 1834 hi havia 11 tavernes amb aiguardent, 9 botigues i 4 posades públiques. El 1835 la situació era exactament la mateixa.

3.2. L'ESGLÉSIA

En relació a l'església, aquests anys es mantingueren relacions tenses i difícils entre les autoritats civils i eclesiàstiques. Fins aquest moment el rector de la parròquia havia exercit un paper polític de primer ordre i es resistia a perdre un poder consolidat durant segles. Tanmateix, ja hem vist com el liberalisme local, durant el Trienni de 1820-23, ja s'havia proposat com un dels seus objectius prioritaris acabar amb el caciquisme del rector. Ara, arran de la consolidació del sistema liberal el rector tornà estar en el punt de mira.

El consistori pressupostava anualment la festa de sant Honorat, amb 312 reals i 20 sous, segurament per pagar el predicador i la festa, símptoma clar que la vinculació entre el poder civil i l'eclesiàstic persistia, tot i les noves formes de relació que es posaren en funcionament a partir de 1833.

El 4 d'agost de 1833, el vicari general de la Diòcesi manà que s'aplicàs la normativa del Sínode de 1692 en tot allò que feia referència a l'elecció d'obers i comptes de les confraries. Aquest ofici va ser contestat immediatament amb to desafiant per part del rector Nicolau Caldés que demanava que se li aclarís el que havia de fer. Pocs dies després, el rector d'Algaida allegava que aquesta normativa no s'aplicava i que no estava disposat a ser controlat pels jurats de la vila, que segons el Sínode també hi havien de participar. En qualsevol cas, el rector deixava clar el control que exercia sobre l'administració: «debiendo advertir como advierto que ningún obrero hay que deba rendir cuentas, por no tener en su poder libro de asiento de entradas y salidas, tan solo deberan hacerlo los capilleros ó sean clavaros de las Obrerías, que lo son el Cura Parroco, y D. Pedro José Capó, quienes tienen en su poder los respectivos libros». El batle es lamentava, el 31 de desembre de 1833, que el vicari Miquel Puigserver, nomenat pel rector per revisar els comptes, allegava que no podia assistir a la sessió del dia 17, a la qual havia estat convocat per part de l'Ajuntament. Per la seva part, el consistori nomenà per revisar els comptes Miquel Amengual, mestre de primeres lletres d'Algaida. No obstant aquesta actitud de resistència dels eclesiàstics algaidins, el Jutjat Eclesiàstic Ordinari autoritzava el batle perquè verificàs els comptes de les obrieres.

El poder econòmic de l'Església a l'Antic Règim és un dels elements més qüestionats durant aquesta època. En aquest sentit és com s'ha d'entendre la resistència dels eclesiàstics a perdre el seu poder. Per altra banda, és important constatar com entre 1833 i 1843 es con-

tinuaren cobrant els delmes a través de la Junta Diocesana de Delmes de Mallorca i l'Administració Diocesana de Mallorca. No obstant això, s'intentà limitar el poder econòmic dels rectors, sobretot com a mediadors i elements de control dels impostos sobre la producció.

El 1836, el rector Nicolau Caldés hagué de ser destituït del seu càrrec i substituït per Ramon Pascual, un ecònom addicte al sistema liberal. Una ordre del Governador Superior, de 27 d'octubre de 1836, manava que s'embargassin les temporalitats del rector —els productes del delme emmagatzemats a la rectoria—. L'Ajuntament d'Algaida, entre el 3 i el 9 de novembre, confiscava els del rector, un total de 520 quarteres i 25 barcelles de gènere. Així mateix, van ser requisats els mobles de la rectoria, dues mules, set *costales*, un carro i un cotxe. Tot plegat va ser entregat, el primer de desembre, al Cap Polític. No obstant això, el novembre de 1836, el rector reclamava insistentment els seus beneficis.

Per altra banda, hi havia altres eclesiàstics a Algaida clarament resistents als liberalisme, com ara Onofre Pericàs i Pere Josep Capó. Pericàs, l'agost de 1836 va ser presentat a Palma com a desafecte al règim liberal i l'octubre d'aquell mateix any exigia les seves temporalitats. No obstant les seves reivindicacions va ser relegat definitivament del seu càrrec parroquial. Això mateix passava amb el vicari Pere Josep Capó, destituït també l'octubre de 1836. Per altra banda, mentre alguns clergues algaidins eren deposats com a conseqüència de la seva vinculació al carlisme, va ser desterrat a Algaida el rector d'Artà Bartomeu Moll (1836), se suposa en una localitat controlada pels liberals, amb capacitat suficient per vigilar atentament aquell hoste condemnat segurament com a conseqüència de la seva oposició al poder constituït.

La Diputació Provincial, el juny de 1837 enviava una circular reservada, sobre la qual insistia el setembre de 1837, en la qual demanava als rectors un inventari exhaustiu de les joies, per esser invertides,

se suposa que a favor de la guerra carlista. El 3 de juliol de 1837 es dugué a terme l'inventari de les esglésies d'Algaida:

En la villa de Algayda de la Provincia de Mallorca reunido el Ayuntamiento pleno en las Casas Consistoriales a las cuatro de la tarde del dia tres del mes de julio de 1837, con asistencia del comandante de la Milicia Nacional Dn. Julian Cardell y del Señor Economo de la Yglesia parroquial de esta villa Dn. Ramon Pascual pro. á presencia de todos se abrio un oficio dirigido al espresado Ayuntamiento como también por la Exma. Diputacion Provincial y leído dicho oficio por el Presidente de dicho Ayuntamiento enterados todos dichos Señores de su contenido acordaron que sin perdida de momento pase el Alcalde 1º con el Sindico Procurador y el espresado Comandante de la Milicia y Economo á formar fiel y esacto inventario de todos los caudales, oro y plata labrados y demas ojetos que señalan en el real decreto de 6 de octubre de 1836 de que se ha acompañado un ejemplar y en la aclaracion de 5 de abril ultimo que se halla en el boletin oficial nº 649 [...].

El mateix dia es féu l'inventari dels bens de l'església parroquial d'Algaida:

Tiene un caliz con su patena de plata; una cruz y un hisopo de plata, tres calices de cobre y la copa de plata, una custodia de cobre con algunos adornos de plata; los vasitos donde se custodian los Santos Oleos, dos copones de plata en donde se custodia la forma consagrada.

El mateix dia es féu l'inventari de les esglésies de Randa, de la qual n'era vicari, Gabriel Tauler: «tiene un caliz de plata, dos cajitas de pla-

ta para administrar los Sacramentos, un jarrito de plata para administrar los Sacramentos», i de Pina, d'on era vicari Francesc Ramis. El president de la Diputació, Joan Bautista de Lecuna, demanava que s'entregàs la creu de plata i el salpasser de plata de l'inventari de bens, seguint el decret de les Corts de 18 de setembre i la instrucció del Govern de 18 d'octubre. L'ecònom Ramon Pascual mostrà algunes resistències a formar aquell inventari que es demanava. No obstant la seva oposició formal sabem que col·laborà activament amb les autoritats civils.

Fins llavors i des del seu començament l'ecònom Ramon Pascual hauria cooperat activament amb l'Ajuntament algaidí. Així, el 30 d'octubre de 1836, aquest ajuntament decidí la compra d'una nova campana:

Se tuvo presente por dicho Ayuntamiento que respeto de ecstir en esta Parroquial Yglesia una campana de buen metal pero rota de peso de unos diez y nueve quintales y por lo mismo inservible y que podria ser ventajoso á esta villa acudir a la Junta de Enagenaciones de conventos solicitandole el cambio con otra entera y de buen sonido aunque pesase menor numero de quintales y que fuese procedente tanto de algun convento de los de Palma como de los foraneos; reflexionando el asunto con la madures que ecsige la uniformidad acuerdo dicho Ayuntamiento acudir en comision del Rdo. Clero de Pros. de esta villa á dicha Junta de Enagenaciones para el referido cambio pasandole al efecto la correspondiente solicitud inmediata.

L'ecònom mateix i el batle sol·licitaren, per escrit, la campana a la Junta esmentada, amb els mateixos termes que apareixen a l'acta municipal citada. La Junta accedí al canvi per una del convent de Sant Domingo, de Palma. Recordem que el Convent de Sant Domingo, de Palma, va ser un dels primers que van ser enderrocats i posats a la venda, poc després de l'ordre de desamortització. El solar que ocupava el convent, en

el nucli antic de Palma, es féu especialment atractiu a especuladors i a interessos urbanístics. L'Ajuntament d'Algaida ratificà l'adquisició el 22 de novembre, en una sessió en la qual hi participà l'econom i s'acordà remetre una carta d'agraïment a la Junta per haver accedit al canvi per una campana en bon estat i gairebé del mateix pes que la que hi havia espanyada a Algaida. Així mateix, aquell dia se sollicità el canvi d'una segona campana amb les mateixos condicions de l'anterior, canvi que va ser també acceptat per la Junta en sessió de 30 de novembre de 1836.

Després d'obtenir les campanes de Sant Domingo, segurament sorgí l'oportunitat d'adquirir també el rellotge del mateix convent. Així, el 5 de març de 1837:

Se tuvo presente por dicho Magnífico Ayuntamiento que la maquina del reloch público de esta villa se halla del todo inutil y que á pesar de las continuas recomposiciones no se ha podido lograr ponerlo corriente de manera que pasa ya de medio año que está sin tocar, y teniendo estrajudicial noticia que el Gobierno de estas Yslas tiene en venta la maquina del que fue el suprimido convento de Dominicos de la ciudad de Palma de unanimidad ha acordado dar poder á D. Julian Cardell alcalde Constitucional de 2º voto para que en nombre de dicho Ayuntamiento pase a la capital de Palma á avistarse con el encargado de la venta y tratar del precio de la espresada maquina por la cantidad que sea necesaria y [...] se pase oficio a la Excma Diputación Provincial para que sirva dar permiso para que dicha cantidad se satisfaga de los fondos de propios de esta villa.

El 17 d'agost d'aquell any de 1837, l'Ajuntament acordà la compra del rellotge de Sant Domingo per la quantitat de 72 lliures i subhastar l'antiga maquinària de ferro. El nou es pagaria amb allò que s'acon-

seguís de la subhasta i amb la qüestació del blat d'aquell any. Quinze dies abans, l'Ajuntament havia pressupostat la compra, la recomposició i les obres de col·locació del nou rellotge en 38 lliures i 6 sous, 28 lliures i 10 sous dels quals eren pel rellotger de Palma; 3 lliures per la seva manutenció; tres i 10 sous pel picapedrer Antoni Coll; una i vuit sous pel fuster Joan Oliver; tres pel ferrer Joan Oliver; sis sous de guix i vuit pels refrescs dels homes que assistirien a ajudar a pujar el rellotge al campanar. Tot fa pensar, pel que es dedueix de la documentació, que el pressupost presentat era la relació exacta de les despeses que havia ocasionat la compra i col·locació del rellotge en el campanar de l'església d'Algaida. Uns dies després, la Diputació Provincial aprovava la compra del rellotge que havia fet l'Ajuntament i autoritzava el pagament de les despeses.

Una R.O. de 29 de juny de 1837 manava als ajuntaments elaborar un cens de població, el nombre de convents de religiosos, beateris, monestirs, cases hospici i tots els establiments públics on hi habitàs gent reunida. L'Ajuntament d'Algaida constituí una comissió formada a aital efecte «manifestando igualmente que esta poblacion se compone de quinientos vecinos y que solo hay un Beaterio llamado Sto. Onorato donde viven tres personas reunidas». El 1836, el mateix ajuntament d'Algaida ja havia manifestat no tenir competències sobre el Col·legi de Cura, que depenia administrativament de l'Ajuntament de Palma.

3.3. BENEFICÈNCIA

Pel que fa als serveis públics, es menester citar tot allò relacionat amb l'acció social, llavors entès com a beneficència. Arran del procés desamortitzador de 1835, l'estat s'havia possessionat de l'antiga posada dels franciscans d'Algaida. A mitjan 1836, el Govern civil de la Pro-

víncia es dirigia a la Junta de Beneficència d'Algaida tot fent referència al possible ús de la casa que habitava el recaptador franciscà de la localitat. És probable que l'Ajuntament d'Algaida hagués manifestat la seva voluntat de transformar aquell habitatge en casa de beneficència municipal. No obstant això, el mateix Govern notificava poc després que imposava una renda, concretament un cànon del 3% del valor de taxació de l'edifici, per tal de transformar-lo en seu municipal. El Govern Civil transmetia les ordres que havia rebudes directament del Ministeri d'Hisenda, partidari de vendre l'edifici a particulars o d'obtenir-ne un benefici en metàl·lic per part del consistori municipal. Finalment, davant la negativa de l'Ajuntament a acceptar les condicions, la casa es posà en venda i fou adquirida per particulars. D'aquesta manera es perdia definitivament l'oportunitat de transformar aquell habitatge en casa hospici, destinat a la beneficència municipal.

3.4. LA SANITAT

En quan a la sanitat, per ventura el més destacat va ser la reforma del cementiri. Encara el 1833, des de l'Ajuntament d'Algaida es notificava que hi havia un cementiri que complia la normativa reglamentària. Però, evidentment, aquell cementiri tot i les respostes oficials no requeria les condicions higièniques necessàries i sembla que l'obra havia quedat a mig fer, des que durant el Trienni Liberal s'havia iniciat la seva construcció a Son Montblanc. Així, a l'acta del 7 de maig de 1837 es reflectia:

Se tuvo presente por dicho Magnifico Ayuntamiento el mal estado y abandono en que se encuentra el sementerio de manera que sus paredes son casi ruinosas sin rebozar y como si fuesen de un mal corral: sus puertas del todo inservibles y sobre

todo el terreno arcilloso y enteramente impropio en su estado actual para la consumicion de los cadaveres, cuyos defectos podrian remediarse y con un solo gasto podrian emprenderse dos mejoras cuales son la de desmontar el antiguo sementerio que hay a la entrada de la Yglesia Parroquial y transportar la tierra muy apta que se estraeria al nuevo sementerio y al propio tiempo quedaria una plaza regular frente a la Yglesia que en el dia queda sumamente afeada con el promontorio que forma dicho antiguo sementerio que no deja de causar perjuicios del modo que está a la salud publica particularmente en tiempos humedos [...]

i el 24 de maig de 1837, l'Ajuntament d'Algaida notificava que era necessari acabar les obres del cementiri rural, però el consistori estava mancat dels recursos econòmics necessaris per aital objectiu. Només es podria economitzar si l'Ajuntament pogués establir un torn rigorós de carros i animals de càrrega per transportar els materials al cementiri:

Uno de los más importantes asuntos que ha llamado su atención, es el mal estado y abandono en que se encuentra el cementerio. Sus paredes casi sin rebozar y como si fuesen de un mal corral: tumbas del todo inservibles y basta decir que antes servian de carcel del pueblo; y sobre todo el terreno arcilloso enteramente impropio en su estado actual para la conduccion de los cadaveres, son todos defectos que ecsigen un pronto y eficaz remedio. Contestando el Ayuntamiento sobre los medios para mejorar este cementerio con menos coste se ha convencido de que podrian emprenderse con un gasto dos mejoras en un mismo tiempo cuales [...] la de desmontar el antiguo cementerio que hay á la entrada de la Yglesia Parro-

quial en medio del Pueblo con mucha fealdad de la Poblacion y transportar la tierra muy apta que se estraeria, al nuevo Cementerio, rebozar en seguida las paredes de este, y construir una buena puerta espaciosa y proporcionada al lugar que debe ocupar.

D'aquesta forma es dignificaria el cementiri, com pertoca a un poble culte:

[...] y al propio tiempo quedaria una plaza regular frente la Yglesia, que en el dia queda sumamente afeada con el promontorio que forma el antiguo cementerio, que no deja de causar perjuicios del modo que está á la salud pública particularmente en tiempos húmedos.

El 4 de juliol la Diputació Provincial instava l'Ajuntament a fer el pressupost del cementiri. En un ofici de 26 de juliol autoritzava el pressupost i el 28 d'agost persistia amb l'autorització:

[...] procurando ese Ayuntamiento escitar á los vecinos á que trabajen en el transporte de la tierra, cal y piedras los dominos y fiestas previo permiso de la Autoridad Eclesiástica.

El 12 de novembre de 1838, l'ajuntament d'Algaida ratificava el pressupost de la Diputació per a la recomposició del cementiri, amb un cost de 9.619 reals i 31 meravedís. L'Ajuntament es proposava començar les obres:

[...] procurando empesar por las mas necesarias y dandolas á publica subasta que es el sistema conocido por mas util siempre que su naturaleza lo permita: y en su vista acordó em-

pesarlas para derribar la pared de la parte del levante y contruirla de nuevo y todas de cal y arena vulgo grava, construir de nuevo el portal a la que mira á esta Poblacion, y construir un porche de ocho bigadas a la izquierda a la parte interior de dicho sementerio que servirá para depositar los cadaveres que no hayan concluido las 24 horas para poderseles dar sepultura; construir igualmente de nuevo las puertas de dicho sementerio que deberan ser de 14 palmos de altaria y nueve de amplaria de madera llamada taulons, un cepillo de la misma madera con su cerradura que deberá colocarse en dicho sementerio que servira para depositar las lismosnas que voluntariamente ofrezcan los devotos a favor de las almas enterradas en el mismo sementerio. Que por ser el terreno del sementerio aspero y de mala calidad se rompa a la profundidad que se creherá necesaria.

L'obra de fuster i picapedrer s'havia de donar a subhasta, així com la de cavar la terra, mentre que es donaria a jornal la tasca d'excavació de la terra. L'Ajuntament, per la seva banda, obligaria, per torn, a transportar la terra del cementiri vell al nou. Antoni Coll obrà la feina de picapedrer —97 lliures—, Manuel Pascual, fuster de Palma, la fusta de les portes —46 lliures— i Llorenç Sastre cobrà dos sous i vuit diners per cada carretada de terra de quaranta senalles, extreta del cementiri nou.

Per altra banda, a penes no hi ha informació sobre els metges i els serveis sanitaris d'aquesta època. El 20 de juliol de 1835, l'Ajuntament tractà sobre les mesures de prevenció contra el contagi del còlera morbo, atès que s'havien detectat alguns brots a la Península. El maig de 1833 es multà Bernat Company i Jordi Andreu, de Pina, per vendre medicines sense permís.

3.5. EDUCACIÓ

Pel que fa a l'ensenyament, sabem que el 1833 el mestre de nins era Miquel Amengual, natural d'Algaida. La homonímia no ens permet identificar de forma clara a Miquel Amengual, perquè amb aquest mateix nom apareixen diversos càrrecs a l'Ajuntament d'Algaida i desconeixem, encara ara, si es tracta de la mateixa persona. Un Miquel Amengual va ser síndic personer i procurador síndic del consistori algaidí des del 1834 al 1837 i un Miquel Amengual era tinent de la Milícia Urbana de la localitat el 1837.

L'octubre de 1834 es crearen les comissions d'instrucció pública provincials i locals a través de la *Instrucción para el régimen y gobierno de las escuelas de primeras letras*. Les comissions havien de vetlar pel compliment de la normativa en matèria educativa i havien d'aportar informació per a confeccionar el pla general d'ensenyament. Tanmateix, els vaivens polítics a l'estat espanyol entre 1834 i 1839 impedi- ren la posada en marxa del Pla General d'Instrucció Pública, del Duc de Rivas (1836) i la llei de 21 de juliol de 1838, desenvolupada posteriorment en el *Reglamento provisional de las escuelas públicas de instrucción primaria elemental* de 26 de novembre de 1838, el *Reglamento provisional de las Comisiones de Instrucción Primaria* de 18 d'abril de 1839 i el *Reglamento de exámenes para maestros de escuela elemental y de escuela superior de Instrucción Primaria*, d'octubre de 1839. Al començament de 1839, l'ajuntament d'Algaida, instat per la Comissió Provincial d'Instrucció Primària, creà la Comissió Municipal d'Instrucció formada pel batle Pere Joan Ribas; el regidor Antoni Mulet; l'econom Ramon Pascual; el doctor Pere Antoni Mulet i el notari Gabriel Oliver Munar. Uns mesos més tard, concretament el setembre de 1839, el consistori algaidí es feia ressò de les queixes múltiples que havien rebut sobre el maltractaments que infligia el mestre als seus alumnes i la manera d'ensenyar del mestre Miquel Amengual, per la

qual cosa s'acordà per unanimitat destituir-lo del seu càrrec. No obstant la resolució per unanimitat de l'ajuntament, el mestre no va ser relegat fins a l'estiu de 1841.

El contenciós entre el mestre i l'ajuntament durà més de dos anys. El mestre Miquel Amengual, davant les crítiques de que era objecte allegava en primer lloc que «en la actualidad que está instruyendo á los niños según el sistema de enseñanza mútua, que requiere mucha más aplicación é instrucción en los maestros» i, també, que el salari mínim que exigia el reglament provincial havia de ser de 1.100 reals de billó anuals i casa, mentre que ell tan sols en percibia 655, la qual cosa no li bastava per viure dignament. Durant aquell temps, la Comissió Municipal d'Instrucció Primària amonestà reiteradament el mestre, però no aconseguí sinó que Miquel Amengual empitjoràs la seva relació amb els nins. Com a conseqüència d'això, l'ajuntament el cessà definitivament el tres d'agost de 1841 i notificà la decisió al Cap Superior Polític de la Província.

Al final de l'estiu de 1841, l'ajuntament d'Algaida obrí un plaç de sollicituds per cobrir la plaça vacant de mestre. Com a conseqüència d'això va ser elegit nou mestre Sebastià Ballester, natural de Llubí, l'únic candidat que havia aspirat a aquell destí. S'havia de posar immediatament en feina amb un sou de 100 lliures anuals més les retribucions dels nins —«cuyas retribuciones seran á su gusto ó al de sus Padres»— i se li subministrava casa per ell i la seva família. El nomenament va ser ratificat per la Comissió Provincial d'Instrucció Primària el 21 de novembre de 1841.

El mes de juny de 1842, l'ajuntament constitucional d'Algaida acceptà enviar un alumne, pagat pel consistori, a l'Escola Normal de Mestres que tot just s'acabava de crear, tal com requeria la Comissió Provincial d'Instrucció Primària de les Illes Balears. Inicialment hi hagué dos candidats: Sebastià Ballester, mestre d'Algaida i Jaume Sastre, exclaustrat franciscà d'origen algaidí i veí de la localitat. A Ba-

llester l'ajuntament li posà una sèrie de condicions que inicialment no acceptà. El segon, exclaustrat i llicenciat de l'exèrcit, no disposava de la llicència absoluta i no pogué accedir a aquella plaça a que aspirava. Finalment, l'ajuntament escollí Joan Antoni Mulet Munar, de divuit anys.

Mentrestant, Sebastià Ballester continuà exercint com a mestre de la localitat. El 3 d'agost de 1842, l'escola d'Algaida rebé la visita de Francesc Riutort, inspector d'instrucció primària. Val la pena reproduir l'acta del consistori d'aquell dia:

[...] se le proporciono todas las noticias que tuvo á bien pedir, y en seguida se pasó á visitar la escuela de los muchachos, y la de las Niñas; y luego despues regresados en las Casas Consistoriales entre los SS. del Ayuntamiento el citado D. Francisco Riutort, D. Gabriel Oliver y Munar, D. Antonio Mulet y D. Ramon Pascual Pro. y economo vocales de la comision de esta villa. Se hicieron por D. Francisco Riutort algunas reflexiones en cuanto al asunto; y se acordo entre todos. Que la Comision pase mensualmente á visitar la escuela y recoger del Maestro una plana de cada alumno; cuyas cada tres meses se remitiran a la Exmo. Diputacion Provincial. Ygualmente se resolvió hacerse algunas propuestas a la Comision Provincial de instruccion primaria como son: 1º Proponer una escuela de adultos por las noches y aumentar algo la dotacion al Maestro; 2º Aumentar a la escuela del dia el dibujo lineal y geografia, y obligar al Maestro á pasar á Palma dos ó tres veces á imponerse del metodo de enseñar; 3º Proponer una Muger para pasar al Colegio; y al entretanto dure su enseñanza nombrar una interina que reuna las circunstancias de saber cortar y coser. Y la Maestra al dia obligarla á tener una escuela de parvulos no completa.

Les tres propostes de l'inspector són especialment significatives, en un context d'implantació dels valors progressistes a l'ensenyament, d'acord amb l'esperit que impregnava el Trienni Esparterista. En primer lloc la proposta d'una escola d'adults nocturna. Òbviament es tractava d'impulsar l'ensenyament dels majors de 14 anys, la majoria dels quals continuaven al marge de les propostes educatives de l'ensenyament primari. Eliminar l'analfabetisme i l'endarreriment cultural de la societat mallorquina esdevenien objectius prioritaris pels dirigents liberals. En realitat es tractava de posar en pràctica un dels capítols de la Llei de 21 de juliol de 1838 que, indubtablement, era encara una de les assignatures pendents del sistema educatiu espanyol. En segon, l'ensenyament de dibuix linial i geografia, però sobretot, la proposta de formació permanent del mestre. La manca de preparació del mestre segurament va ser la causa que es proposàs que aquest anàs a Palma dues o tres vegades. Desconeixem els mecanismes i els sistemes de què disposava l'Escola Normal de Mestres per a aitals menesters, en qualsevol cas devia tractar-se d'un cas regulat i quotidià amb respostes concretes del sistema d'ensenyament dels mestres.

La precarietat documental sobre l'escola de nines a Algaida és absoluta, almenys entre 1830 i 1852. Hem vist que el 1830 va ser nomenada mestra Margalida Tomàs i que l'estiu de 1842 l'escola va ser visitada per l'inspector Francesc Riutort. L'inspector instava l'ajuntament d'Algaida a enviar una dona a estudiar al Col·legi de la Puresa i que mentre duràs la seva formació una interina suplís la seva absència a la localitat. Sembla que, almenys fins llavors, a Algaida mai no hi havia hagut cap mestra amb titulació i que persistia la rutina d'ensenyar únicament la Doctrina Cristiana i la costura a les nines. A banda d'això, l'inspector reiterava que la mestra havia de tenir oberta una escola de pàrvuls. En aquest sentit, Riutort reivindicava novament un altre dels capítols de la Llei de 21 de juliol de 1838 que estimulava la creació d'escoles de pàrvuls, aspecte que, indubtablement, no es complia.

8. Creu de la Ribera. Fotografia de Biel Munar «Riu».

3.6. SERVEIS I EDIFICIS PÚBLICS

Hi havia altres serveis públics, com ara un estanc a Algaida i se'n crearen també a Randa i, possiblement, a Pina. Jaume Mestre, soldat retirat, va ser nomenat el 1834 estanquer de Randa, però no acceptà el càrrec i el 14 de juliol del mateix any es demanava el nomenament immediat d'un substitut.

Entre les principals **reformes** d'edificis, carrers i camins públics s'ha d'esmentar la de la Casa de la Vila. El 1835 s'havia comprat una dotzena de cadires. El juny de 1839 s'autoritzava a gastar 1.714 reals per a la reforma de la Casa de la Vila. El 12 de juliol es comissionà el regidor Antonio Mulet per dur a terme aquella reforma, segons el pressupost aprovat per la Diputació de 1.714 reals. Aquell regidor quedava encarregat de comprar la fusta, la pedra i els materials necessaris. El picapedrer i el fuster s'havien de contractar en subhasta pública. A la sessió del 8 d'agost de 1839, es concretà la tasca dels mestres picapedrers i fusters que havien de dur a terme la reforma de la Casa de la Vila. L'ajuntament acordà donar a Manuel Pascual fuster de Palma la construcció de les portes del portal, una finestra, persianas i vidres, i una paperera per la quantitat de 74 lliures. Les obres de picapedrer es donaren a jornal i quedà encarregat el regidor Antonio Mulet.

Per altra banda, el 1842 es dugué a terme la reforma de la Creu de la Ribera, que amenaçava ruïna. Tot fa pensar que fins llavors aquella creu havia estat situada al mig del carrer i que, per motius de seguretat, va ser traslladada al lloc que ocupa actualment. Així mateix, es parla de la construcció d'una quartera, a proposta del procurador síndic Bartomeu Rafal, que ja havia estat aprovada el 1841.

El 1833, l'Ajuntament d'Algaida havia duit a terme algunes reformes a Punxuat. Aquella tasca s'havia encarregat a Gaspar Fontiroig i Felip Coll, picapedrers; Bernat Oliver i Joan Oliver, fusters; Rafel i Joan Amengual mestres ferrers.

Pel que fa a la reforma de camins que es dugueren a terme aquells anys, el 1839 es demanava que s'acabàs definitivament la reforma del camí de Randa i que no es començàs encara la del camí de Cas Brau. La millora d'aquest camí es duqué a terme durant el 1840, a càrrec del mestre picapedrer Gaspar Fontiroig. Per altra banda, durant el 1840 es realitzaren obres al camins de Pina i de Randa a Montuïri, concretament en el passatge anomenat Pletó d'Albenya. Uns anys més tard es feren millores rellevants a la carretera de Manacor, concretament a les Costes de Xorrigo. El 1843, un grup de 53 presidiaris reformava les Costes de Xorrigo, custodiats per una brigada de tropa. Atès que les condicions de l'Hostal des Pla no eren idònies per a la custòdia, des del Govern Civil es demanava al batle d'Algaida un lloc segur dins el terme, donat que la reforma del camí anava sobretot en benefici dels habitants d'Algaida.

3.7. L'ORDRE PÚBLIC

Un dels aspectes que cobrà un gran interès durant aquest període va ser el de l'ordre públic, entre d'altres motius perquè és una època especialment carregada de tensió i amb greus problemes de caràcter social.

Amb l'ascens dels liberals progressistes al poder el 1836, novament es constituí la Milícia Nacional a Algaida. Aquest cos armat i militaritzat tenia cura de l'ordre públic local i de vetlar pel manteniment del sistema constitucional. Un cop abolit el Cos de Voluntaris Reialistes el 1833, addicte al sistema antiliberal, i fins que el 1844 no es creà la Guàrdia Civil, els protagonisme recaigué en la Milícia Nacional. Sobre la constitució i integrants d'aquesta a Algaida no hi ha a penes informació. Sabem que Joan Mulet era el capità de dita Milícia (1836) i que el cos controlà específicament alguns dels afers relacionats amb el poder eclesiàstic i que segurament hagué d'executar la incautació d'al-

guns béns de plata de les esglésies (1837). Anys després, concretament el 1842, està documentat que el manteniment d'aquest cos es duia a terme amb l'impost sobre la bàscula municipal i el Corral Nacional.

Una de les notes característiques d'aquesta època és el nombre significatiu de desertors de l'exèrcit i del presidi. El 1834 hi ha alguns casos significatius de deserció, com ara els protagonitzats per Miquel Mascaró, Joan Cerdà Pou i Guillem Vanrell Verdera, els dos darrers desertors del presidi correccional. A més, el 1836, Gabriel —a vegades documentat també com a Miquel— Llompart, Gabriel Oliver i Joan Mulet no es presentaren el dia de l'embarcament de la tropa que havia de partir de Palma cap a Catalunya (1836). El 10 de maig de 1836 s'havia mobilitzat una quinta extraordinària de 1.000 homes i és probable que molts es declarassin desertors a l'hora de partir. Llompart i Oliver varen ser citats i s'hagueren de presentar a l'Ajuntament, mentre que es pogué demostrar que Joan Mulet servia en el Regiment d'Infanteria d'Amèrica i se suspengué immediatament el procés contra els seus pares i béns.

A més dels desertors esmentats, durant aquells anys es mencionen una sèrie de presos algaidins, com ara Bartomeu Vanrell, Miquel Vanrell «Fosca», Guillem Vanrell (1833), Antoni Pou, Miquel i Joan Llompart, Pere Llompart, Gabriel Fullana, Llorenç Pou, Pere Miquel Cantallops, Bartomeu Garcies, Francesc Mulet i Antoni Sastre (1834),

La Subdelegació General de Policia demanava, el 14 d'octubre de 1833, que els que havien obtingut permís gratuït per a ús d'armes a fora vila pagassin una taxa de 4 reals, destinats per fer la Plaça de la Princesa, de Palma. Al començament d'octubre s'havien celebrat, a Palma, les festes de la jura de la Princesa. Sabem que hi hagué 24 contribucions de 4 reals, a favor del Passeig de la Princesa. El 1834 i 1835 hi havia 64 persones que tenien permís d'armes, entre caçadors d'ofici, afeccionats i foravilers amb llicència.

ÍNDEX ONOMÀSTIC

Aquest índex onomàstic abraça les publicacions *Memòries d'un temps (I): Capítols d'història contemporània d'Algaida (1800-1823)* i *Memòries d'un temps (II): Una època de canvis imperceptibles (1824-1843)*, que corresponen, respectivament a les *Plaguets* núm. 9 i núm. 14. El número en negreta correspon a la publicació, i el segueixen els números de la pàgina.

A

ALEMANY, Pere Jeroni: **1**: 40.

ALOY, Catalina: **2**: 21.

AMENGUAL, Bartomeu: **1**: 21, 23, 25.
2: 13, 16, 22.

AMENGUAL, Cristòfol: **1**: 40.

AMENGUAL, Damià: **1**: 23.

AMENGUAL, Joan: **1**: 48, 49. **2**: 13, 14,
15, 16, 24, 59.

AMENGUAL, Joana Aina: **1**: 39.

AMENGUAL, Miguel: **1**: 39. **2**: 23, 37,
39, 44, 54, 55.

AMENGUAL, Pere: **2**: 16.

AMENGUAL, Rafel: **2**: 24, 39.

AMENGUAL, Sebastià: **1**: 11, 37, 40.

AMETLLER, Miquel: **2**: 26.

ANDREU, Gregori: **2**: 13, 37, 38.

ANDREU, Jordi: **2**: 53.

ANDREU, Maties: **1**: 23, 44, 49.

ARROM, Jaume: **2**: 15, 23.

B

BALLESTER, Cosme: **1**: 49.

BALLESTER, Mateu: **2**: 39.

BALLESTER, Sebastià: **2**: 55, 56.

BARCELÓ, Joan: **2**: 21.

BARCELÓ, Leonard: **2**: 13, 39.

BARCELÓ, Llorenç: **1**: 37.

BARCELÓ, Miquel: **2:** 16.
BARCELÓ, Pere Antoni: **2:** 26.
BARCELÓ, Rafel: **1:** 17.
BIBILONI, Anna: **1:** 39.
BIBILONI, Gabriel: **1:** 40.
BIBILONI, Joan: **2:** 39.
BIBILONI, Pere Joan: **1:** 40.
BIBILONI, Pere Josep: **2:** 39.
BILLON, Josep M.: **1:** 40.
BORDOY, Joan: **2:** 24.
BORRÀS, Miquel: **1:** 40.

C

CALDÉS, Nicolau: **1:** 3, 17, 23, 24, 42, 43, 44, 45, 46. **2:** 17, 22, 26, 27, 31, 44, 45.
CANTALLOPS, Antoni: **1:** 48, 49. **2:** 21, 24, 38, 39.
CANTALLOPS, Joana Aina: **1:** 16.
CANTALLOPS, Pere Miquel: **2:** 61.
CAPELLÀ, Agustí: **1:** 38.
CAPELLÀ, Joan: **1:** 38, 39, 48. **2:** 14, 26.
CAPELLÀ, Pere Joan: **1:** 16, 38.
CAPÓ, Pere Josep: **1:** 47. **2:** 22, 44, 45.
CARDELL, Jaume: **2:** 16.
CARDELL, Julià: **2:** 18, 37, 38, 40, 42.
CARDELL, Pere Ramon: **1:** 12, 22, 31, 43, 49. **2:** 15, 17, 18, 21, 37, 39.
CARLES III: **1:** 11.
CARLES IV: **1:** 9, 10, 16.
CERDÀ, Antoni: **2:** 14, 27.

CERDÀ, Guillem: **1:** 36.
CERDÀ, Miquel: **1:** 37, 48, 49. **2:** 14.
CERDÀ Pou, Joan: **2:** 61.
CEREROLS, Marià: **1:** 40.
CERVERA, Joan: **2:** 21.
COLL, Antoni: **1:** 36.
COLL, Antoni: **2:** 21, 49, 53.
COLL, Felip: **2:** 13, 24, 59.
COLL, Francesc: **1:** 39. **2:** 35, 38.
COLL, Joan: **1:** 40.
COMPANY, Bartomeu: **1:** 47, 48, 49. **2:** 12.
COMPANY, Bernat: **2:** 21, 26, 53.
COMPANY, Gabriel: **1:** 11, 23, 36, 39.
COMPANY, Joan: **1:** 46, 47. **2:** 17.
COMTE D'AIAMANS: **2:** 30.
CORTÈS, Josep: **2:** 21.
CRESPÍ, Antoni: **2:** 16, 38.
CRESPÍ, Guillem: **2:** 39.
CRESPÍ, Joan: **1:** 44, 48, 49.
CRESPÍ, Miquel: **2:** 17, 39.

D

DANÚS, Antoni: **1:** 46. **2:** 15.
DANÚS, Francesca: **1:** 40.

E

ESTANISLAU DE MALLORCA: **2:** 17.

F

FERRAN VII: **1:** 4, 9, 10, 16, 27, 28, 29, 30, 31, 41, 42, 49. **2:** 4, 9, 10, 11, 12, 29.

FERRETJANS, Jaume: **1:** 11, 23, 40.

FIOL, Llorenç: **1:** 37.

FIOL, Miquel: **1:** 11, 37, 48. **2:** 16, 37, 38, 39.

FIOL, Pere Joan: **1:** 37, 40.

FIOL, Sebastià: **1:** 31, 40, 48, 49. **2:** 13, 17, 18, 37.

FONTIROIG, Gaspar: **2:** 24, 59, 60.

FORTEZA, Francesc: **2:** 16.

FULLANA, Agustí: **2:** 24.

FULLANA, Antoni: **1:** 37.

FULLANA, Bartomeu: **2:** 27.

FULLANA, Gabriel: **2:** 61.

FULLANA, Joan: **1:** 38.

FULLANA, Miquel: **1:** 12, 21.

FULLANA, Pere Joan: **1:** 38.

G

GALLARD, Gabriel: **2:** 22, 27.

GAMUNDÍ, Pere: **1:** 17.

GARAU, Antoni: **1:** 48. **2:** 12, 13, 37.

GARAU, Francesc: **2:** 21.

GARAU, Pere: **1:** 11, 12.

GARCÍAS, Gabriel: **1:** 48, 49. **2:** 13.

GARCIES, Agustí: **1:** 11, 40. **2:** 13.

GARCIES, Antoni: **1:** 36, 37. **2:** 16.

GARCIES, Bartomeu: **2:** 16, 61.

GARCIES, Joan: **1:** 39.

GELABERT, Andreu: **2:** 39.

GELABERT, Melcion: **1:** 36, 37, 38.

GENER, Bartomeu: **1:** 23.

GENER, Jaume: **1:** 44, 48, 49. **2:** 12, 13.

GENER, Joan: **2:** 13.

GODOY, Manuel: **1:** 9.

H

HOMAR Tomàs, Miquela: **1:** 36.

I

ISABEL II: **2:** 5, 11, 29.

J

JORDÀ, Miquel: **2:** 14.

JOSEP I: **1:** 19.

JUAN, Jaume: **2:** 13, 14.

JUAN, Joan Antoni: **1:** 47. **2:** 22.

JUAN, Joan: **2:** 37.

JUAN, Onofre: **1:** 36, 48, 49.

JUAN, Rafel: **2:** 14.

L

LLABRÉS BERNAL, Joan: **2:** 16.

LLINÀS, Sebastià: **2:** 16.

LLOMPART, Joan: **2:** 61.

LLOMPART, Miquel: **1:** 46. **2:** 16, 37.

LLOMPART, Pere: **1:** 21, 38. **2:** 61.

M

MAIOL, Joan: **1:** 21, 40.

MAIOL, Joan Baptista: **2:** 12.

MARIA CRISTINA DE BORBÓ: **2:** 29.

MARQUÈS DE CAMPOFRANCO: **2:** 24.

- MARQUÈS DE COUPIGNY: **1:** 22, 25.
MASCARÓ, Miquel: **1:** 37. **2:** 61.
MAS DE LA PARRA, Joan: **2:** 15.
MASSA, Josep: **1:** 40.
MESQUIDA, Antoni: **1:** 40.
MOLL, Bartomeu: **2:** 45.
MONTBLANC, Joan: **1:** 37, 39. **2:** 13, 23, 35, 37.
MONTBLANC, Miquel: **2:** 15.
MONTIS, Guillem de: **1:** 25.
MORAGUES, Aina: **1:** 40.
MUDOI, Catalina: **1:** 36.
MUDOI, Jaume: **1:** 46. **2:** 24.
MULET, Antoni: **1:** 12, 15, 21, 43, 47, 50. **2:** 12, 13, 14, 15, 17, 20, 32, 37, 38, 39, 40, 54, 56, 59.
MULET, Bartomeu: **1:** 11, 12, 14, 21, 31, 33, 36, 39, 44, 46, 47, 49. **2:** 16, 17, 22, 39.
MULET, Damià: **1:** 36.
MULET, Francesc: **2:** 14, 61.
MULET, Jaume: **2:** 22, 27.
MULET, Joan: **1:** 11. **2:** 13, 14, 27, 37, 38, 39, 60, 61.
MULET, Miquel: **1:** 11, 21, 48.
MULET, Nadal: **2:** 38.
MULET, Pere Antoni: **1:** 12, 15, 21, 37, 39, 50. **2:** 12, 17, 23, 34, 54.
MULET, Pere Joan: **2:** 13.
MULET, Rafel: **1:** 11, 21, 31, 37, 38.
MULET CERDÀ, Pere: **1:** 10, 31, 42. **2:** 27.
MULET MULET, Salvador: **1:** 10, 31, 42.
MULET MUNAR, Joan Antoni: **2:** 56.
MULET SASTRE, Francesc: **1:** 12.
MULET SASTRE, Pere Antoni: **1:** 12.
MUNAR, Antoni: **2:** 16, 38.
MUNAR, Arnau: **1:** 43. **2:** 37, 39.
MUNAR, Francesc: **2:** 38.
MUNAR, Guillem: **1:** 37, 39, 43, 44, 45, 47, 49. **2:** 12, 16, 17, 18, 34.
MUNAR, Jaume: **1:** 37, 43, 44, 49.
MUNAR, Joan: **2:** 16.
MUNAR, Magdalena: **2:** 21.
MUNAR, Miquel: **2:** 14, 26.
MUNAR, Pere Antoni: **1:** 12, 40. **2:** 13, 16.
MUNAR OLIVER, Gaspar: **1:** 10.
MUNTANER, Nicolau: **2:** 15.
MUNTANER GARCIA, Joan: **1:** 45.
MUT, Guillem: **1:** 12, 48, 49. **2:** 13.
MUT, Joan Antoni: **1:** 33. **2:** 22.
MUT OLIVER, Margalida: **2:** 23
- N**
NADAL, Bernat: **1:** 17, 27.
NAPOLEÓ: **1:** 9, 19, 29.
- O**
OLIVER, Andreu: **1:** 25.
OLIVER, Antoni: **1:** 11, 12, 21, 22, 33, 39, 44, 49. **2:** 13, 14, 15, 38, 39, 40.
OLIVER, Bartomeu: **1:** 48, 49. **2:** 12.

OLIVER, Bernat: **1:** 36, 37, 48, 49. **2:** 13, 24, 59.

OLIVER, Francesc: **1:** 12, 25. **2:** 22.

OLIVER, Gabriel: **1:** 31, 33, 40, 42, 45, 48, 49. **2:** 15, 16, 17, 18, 34, 38, 40, 54, 56, 61.

OLIVER, Jaume: **2:** 40.

OLIVER, Joan: **1:** 11, 15, 21, 23, 31, 39, 43. **2:** 14, 16, 17, 18, 24, 25, 26, 34, 37, 38, 39, 49, 59.

OLIVER, Josep: **2:** 15, 40, 43.

OLIVER, Lleonard: **1:** 36. **2:** 13, 14, 25, 37.

OLIVER, Miquel dels Sants: **1:** 20.

OLIVER, Miquel: **1:** 37.

OLIVER, Pere Josep: **1:** 11, 15, 23, 39, 50.

OLIVER, Rafel: **1:** 11. **2:** 18, 24.

OLIVER MULET, Gabriel: **1:** 33.

OLIVER MUNAR, Gabriel: **1:** 31, 42, 48, 49. **2:** 15, 16, 34, 40, 54.

OLIVER PUJOL, Llorenç: **2:** 15, 39.

PONS, Miquel: **1:** 12, 36, 44. **2:** 13, 14.

POU, Antoni: **1:** 49. **2:** 16, 61.

POU, Antònia: **1:** 38.

POU, Damià: **1:** 36, 39.

POU, Francesc: **1:** 48, 49. **2:** 14, 21, 37, 38, 39.

POU, Llorenç: **2:** 61.

POU, Miquel: **1:** 22. **2:** 16, 38.

PUIG, Maties: **1:** 16.

PUIG, Miquel: **2:** 34.

PUIGSERVER, Bartomeu: **1:** 16, 26. **2:** 22.

PUIGSERVER, Jaume: **1:** 12.

PUIGSERVER, Miquel: **1:** 48. **2:** 13, 22, 44.

PUIGSERVER, Pere Antoni: **1:** 48. **2:** 25.

PUIGSERVER, Pere Joan: **1:** 36.

PUJALS, Antoni: **1:** 17.

PUJOL, Gabriel: **2:** 37.

PUJOL, Llorenç: **1:** 11, 12, 16, 23, 27, 39. **2:** 12, 13, 34.

PUJOL, Sebastià: **1:** 38. **2:** 17, 20.

P

PASCUAL, Guillem: **2:** 39.

PASCUAL, Manuel: **2:** 53, 59.

PASCUAL, Ramon: **2:** 45, 46, 47, 54, 56.

PERELLÓ, Antoni: **1:** 46, 49. **2:** 17, 18.

PERELLÓ, Margalida: **1:** 37.

PERICÀS, Onofre: **1:** 27. **2:** 22, 27, 45.

PERICÀS, Pere: **1:** 36, 38.

R

RAFAEL, Jaume: **1:** 34.

RAFAL, Bartomeu: **2:** 39, 59.

RAFAL, Jaume: **1:** 38. **2:** 23.

RAIÓ, Bartomeu: **1:** 39.

RAMIS, Francesc: **2:** 47.

RAMONELL, Bartomeu: **1:** 12.

REUS, Aina Maria: **1:** 36.

REUS, Bernat: **1:** 37, 39.

REUS, Joan: **1:** 21, 37. **2:** 12, 24, 34, 35.

RIBES, Bartomeu: **1:** 15, 22, 36, 39, 43,
44. **2:** 15.

RIBES, Damià: **1:** 37, 39.

RIBES, Marianna: **1:** 12.

RIBES, Mateu: **2:** 12, 34.

RIBES, Miquel: **1:** 36. **2:** 21.

RIBES, Pere Joan: **1:** 36, 40, 48, 49. **2:** 12,
14, 26, 35, 54.

RIEGO, Rafael de: **1:** 41, 42.

RIERA: **2:** 26.

RIGO, Antònia Aina: **1:** 39.

RIGO, Francesc: **2:** 21.

RIGO, Joan: **1:** 11, 21. **2:** 14.

RIUTORT, Francesc: **2:** 56, 57.

ROCA SEGUÍ, Guillem: **1:** 17.

ROIG, Gabriel: **1:** 11, 12, 21, 31, 37, 39. **2:** 12.

ROIG, Miquel: **2:** 16.

S

SALVÀ, Jaume: **2:** 15.

SALVÀ, Rafel: **1:** 17.

SALVÀ MUNAR, Miquel: **1:** 51. **2:** 10.

SANTANDREU, Manuel: **1:** 40.

SANTMARTÍ, Pere Joan: **2:** 16.

SASTRE, Antoni: **1:** 40. **2:** 13, 61.

SASTRE, Francesc: **2:** 13, 35, 37.

SASTRE, Guillem: **2:** 12.

SASTRE, Jaume: **1:** 11, 12, 13, 15, 21, 39.
2: 55.

SASTRE, Joan: **2:** 21.

SASTRE, Josep: **1:** 39. **2:** 26.

SASTRE, Llorenç: **2:** 53.

SASTRE, Miquel: **1:** 38, 40.

SASTRE, Pere Joan: **1:** 36, 42. **2:** 26.

SASTRE, Pere: **1:** 11.

SASTRE, Rafel: **1:** 11, 12, 13, 21, 23, 26,
38. **2:** 12, 34.

SASTRE, Sebastià: **2:** 37, 38, 39.

SASTRE SUNYER, Joan: **1:** 38.

SEGUÍ, Joan Jaume: **2:** 13.

SEGUÍ, Joan: **1:** 12.

SERRA, Gabriel: **2:** 26.

SERVERA, Joan: **2:** 13.

SOCIAS, Francesc: **2:** 12, 21, 34, 35, 37.

SOCIAS, Guillem: **2:** 22.

SOCIAS, Joan: **2:** 13, 38.

SOLER, Miquel Gaietà: **1:** 9, 14, 15.

SOLIVELLAS, Miquel: **2:** 14.

SOLIVELLAS, Pere Lluç: **1:** 47. **2:** 22,
35.

SUREDA, Antònia: **2:** 16.

T

TAULER, Gabriel: **1:** 17. **2:** 22, 46.

TERRERS, Josep: **1:** 46.

TOMÀS, Antoni: **1:** 34.

TOMÀS, Bartomeu: **1:** 11, 21.

TOMÀS, Margalida: **2:** 23, 57.

TOMÀS, Miquel: **2:** 13.

TORRENTS, Francisca: **1:** 16.

TORRENTS, Joana: **1:** 34.
 TORRENTS, Mateu: **2:** 16.
 TORRIJOS: **2:** 11.
 TROBAT, Bartomeu: **2:** 22, 27.
 TROBAT, Miquel: **1:** 44, 47, 49. **2:** 12,
 14, 34.
 TROBAT, Pere: **1:** 23, 31, 40. **2:** 22.

V

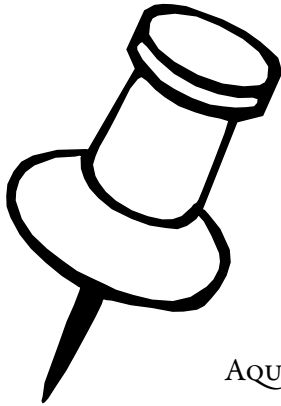
VANRELL, Guillem: **1:** 11, 21. **2:** 61.
 VANRELL, Miquel: **2:** 61.
 VANRELL, Pere Joan: **1:** 46. **2:** 13.
 VANRELL VERDERA, Guillem: **2:** 61.
 VERDERA, Francesc: **1:** 36. **2:** 21.
 VERDERA, Gabriel: **2:** 38, 40.
 VERDERA, Mateu: **2:** 21.
 VERDERA, Miquel: **1:** 12.
 VERDERA, Pere Josep: **2:** 21.
 VERDERA, Pere: **1:** 40.
 VERDERA, Sebastià: **1:** 26.
 VICH, Bartomeu: **2:** 15.
 VILLALONGA, Francesc M.: **1:** 39.

W

WITTINGHAM, Santiago: **1:** 24.

Z

ZAFORTEZA, Josep: **1:** 40.
 ZANOQUERA, Antoni: **1:** 12, 31.

AQUEST CATORZÈ NÚMERO DE LES
Plaguetes d'Història i Cultura

TITULAT

Memòries d'un temps (II).

Una època de canvis imperceptibles
(1824-1843),

DE PERE FULLANA PUIGSERVER,

HA ESTAT PUBLICAT

PER L'AJUNTAMENT D'ALGAIDA

COINCIDINT

AMB LES FESTES DE NADAL DE 2002.

TAULA DE MULTIPLICAR

1 x 0 = 0
1 x 1 = 1
1 x 2 = 2
1 x 3 = 3
1 x 4 = 4
1 x 5 = 5
1 x 6 = 6
1 x 7 = 7
1 x 8 = 8
1 x 9 = 9

2 x 0 = 0
2 x 1 = 2
2 x 2 = 4
2 x 3 = 6
2 x 4 = 8
2 x 5 = 10
2 x 6 = 12
2 x 7 = 14
2 x 8 = 16
2 x 9 = 18

3 x 0 = 0
3 x 1 = 3
3 x 2 = 6
3 x 3 = 9
3 x 4 = 12
3 x 5 = 15
3 x 6 = 18
3 x 7 = 21
3 x 8 = 24
3 x 9 = 27

4 x 0 = 0
4 x 1 = 4
4 x 2 = 8
4 x 3 = 12
4 x 4 = 16
4 x 5 = 20
4 x 6 = 24
4 x 7 = 28
4 x 8 = 32
4 x 9 = 36

5 x 0 = 0
5 x 1 = 5
5 x 2 = 10
5 x 3 = 15
5 x 4 = 20
5 x 5 = 25
5 x 6 = 30
5 x 7 = 35
5 x 8 = 40
5 x 9 = 45

6 x 0 = 0
6 x 1 = 6
6 x 2 = 12
6 x 3 = 18
6 x 4 = 24
6 x 5 = 30
6 x 6 = 36
6 x 7 = 42
6 x 8 = 48
6 x 9 = 54

7 x 0 = 0
7 x 1 = 7
7 x 2 = 14
7 x 3 = 21
7 x 4 = 28
7 x 5 = 35
7 x 6 = 42
7 x 7 = 49
7 x 8 = 56
7 x 9 = 63

8 x 0 = 0
8 x 1 = 8
8 x 2 = 16
8 x 3 = 24
8 x 4 = 32
8 x 5 = 40
8 x 6 = 48
8 x 7 = 56
8 x 8 = 64
8 x 9 = 72

9 x 0 = 0
9 x 1 = 9
9 x 2 = 18
9 x 3 = 27
9 x 4 = 36
9 x 5 = 45
9 x 6 = 54
9 x 7 = 63
9 x 8 = 72
9 x 9 = 81